

Spomini na Jožefa Cimpermana.

(Spisal dr. Mihael Opeka.)

III. Pesnik.

Oj, pevske želje vé presládke, ljube . . .

(Usèhlo cvetje 15.)

Cimperman je bil pesnik, in pesnik po ‚milosti božji‘.

Nimam namena braniti Cimpermana proti ugovorom, da so pesmi njegove trde, težke, da jih ni z lepa umeti. Vendar si ne morem kaj, da ne rečem jedne same besede: Pesmi njegove so moške, kléne, globôke. In to je vse-kako jeden vzrok, da jih ne mogó umeti sosebnó oni, ki neradi mislijo, in pa, katerim je bistvo pesmi v vzdihih in mehkužnih tožbah! Drug, resen vzrok, zbok katerega je morda v istini nekoliko težko do cela umeti proizvode Cimpermanove muze, pa je baš življenje in nepoznato trpljenje njegovo. Tu je na mestu Goethejev izrek:

Wer den Dichter will versteh'n,
Muss in Dichters Lande geh'n.

O tem sem se uverjal sam, čim dalje sem občeval s pesnikom. Koli-kokrat sem prebiral poprej n. pr. njega pesem ‚Sestri svoji‘. A čutil in razumel sem vedno le — malo. Besede, mislil sem si, in lepe besede. Pozneje sem spoznal in danes sodim drugače. Ne same besede, marveč vsa obilica resnice in pristnega čustva, celo hvaležno srcé pesnikovo je že v oni pesmi.

Toda te vrste — spominom!

„DOM in SVET“ 1895, št. 6.

Prijetno je bilo občevati s Cimpermanom-pesnikom, poslušati njegove nazore o poeziji, greti se o njegovem navdušenju za-njo. In po pravici bodi povedano: da imam malo lepših pômnenj od ur, ki sem jih preživel poleg pesnika-prijatelja pri orehovi mizi. — Rad je govoril Cimperman o vzvišenem zvanju svojem,

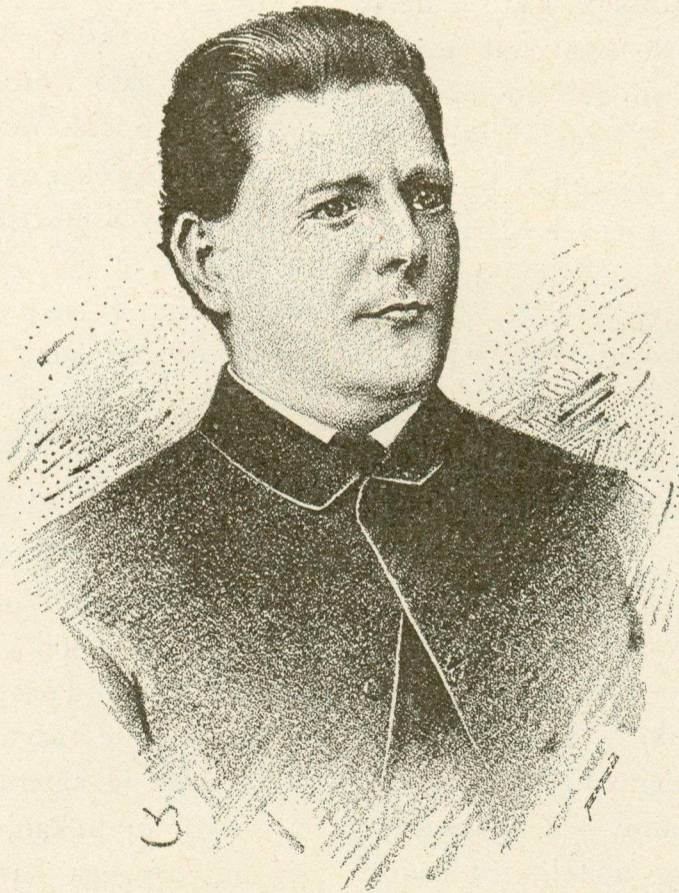
srčno rad. In kakor o njem, takó o vsem, kar je bilo v zvezi ž njim.

„Pesništvo — resen pôsel“, to je bil glavni stavek njegovih ‚propovedij‘ — kakor jih je imenoval včasih. In kadarkoli ga je izrekel, zagrozil se je izvestno ná-nje, ki smatrajo pesništvo za — igračo.

„Žal“, zmajeval je, „da so ljudje tako nezmiselni! Vsak čevljar bodi že pesnik! — A kdor je sposoben, neče se učiti. Kakó pa sem se jaz žêlel učiti nékoč! Toda tedaj ni bilo učnikov. Ali sem vam že pravil, kdo je bil moj prvi učenik?“

„Niste.“

„Andrej Praprotnik. On mi je delil tudi prve nágrade — pomaranče in piruhe. — Pôtlej nisem imel nikogar do Stritarja in Levstika. S Stritarjem sem občeval pismeno, z Levstikom osebno, za kar mu ne vem nikoli dosti hvale. Živa beseda je živa beseda, prijatelj moj, in

Jožef Cimperman.

Levstik — on je znal učiti!“ — Krepko je zvenel Cimpermanov glas, kadarkoli se mu je zasukal govor na Levstika, in oko in lice mu je žarelo. In ni se mu ustavil takó z lepa tok besedij.

„Dobro pomnim“, pripovedoval je, „kakó me je prvič obiskal. ‚Zadnjič sem zopet bral nekaj vaših pesmij‘, dejal je prišedši, ‚in moram reči, da z veseljem opažam, da se trudite povspeti se do čistosti in pravilnosti v slovenskem jeziku‘. — To so bile njega prve meni govorene besede. Vesel sem jih bil, saj so bile poleg vsega drugega — Levstikove. Poslèj je prihajal često — trda, robata skorja, ali dobro, zlato srcé.“

Cimperman je prestal za hip, kakor da si je hotel priklicati v spomin vsega Levstika, kakor je živel in dihal. Pòtlej pa je nadaljeval o izbornem svojem učitelju:

„Strog je bil, presnéto!“ poudaril je, „ali dobra tákova strogost! Poslušajte, kako je delal s pesmimi! Položivši préd-se list, čital je najprvo rime, in to kar je mogel po ribniški. ‚Srcé — morjé, smèjh — grèjh, lepú — takú‘ itd., kakor bi prebiral tipke po glasoviru. In rečem vam: gorjé, ako niso bile čiste! Kadarkoli se je spotaknil ob kaki táki-le, kakor: ‚Srcé — deklè, očjém — sméjm, sladkú — z ženuó‘, zavpil je kakor obseden:

‚Že spet! Ali vam nisem dejal: dréjto pa ne péjsem!‘ — In pravo je bilo! Škoda, ker ga ni več, da robanti danes nad našimi mladimi! Jeli-te, ha, ha?“

In pogledal me je pesnik-prijatelj z velikim svojim očesom, in zopet se mu je lice nabralo v smeh, prav kot tedaj, ko me je ob prvem posétu izkušal, kako je s stiki — v prédalcu . . .

Jaz pa sem po vseh njegovih spominih o Levstiku gledal v Cimpermanu — drugega Levstika. Tudi on je bil strog učitelj, trd kakor kamen, kadar je bilo do pravilnosti, čistóte in blagoglasja v pesmi. Sam dovršen v obliki, zahteval je toisto od sléharnika, kogar je srečal na poti parnaški.

Vem, kakó sem mu včasih s strahom in težkim srcem bral mlado, drobno skovanko. (Uganil je bil pesnik o prvem sestanku, da si kdaj kaj več zaupava.) In kako tudi ne? Doli kje v tretji, četrti kitici sem znal za nepravo, be-

težno rimo . . . Kdo vé, morda jo bode móči utajiti! Berem dotični vrsti kar najbolj ravnega jezika: „ . . . v dnu . . . strahu“. Pòtlej hitro dalje. — Zaman!

„Kakó, kakó?“ zarohnel je poleg mene. „Še jedenkrat prejšnja stika!“

Budíl se v duše moje dnu

Tolažbe čut je in — strahu — —

ponavljam plašno.

„Ne bodeš! ‚V dnù pa — strahú‘; kje pa je rima ostala?“

„Ni mogoče drugače na tem mestu“, ugovarjam jaz. „Vse sem že poskušal, a ne morem dobiti inačice (varijante).“

Toda po teh besedah je bil stòprv ogenj v strehi. „Kdo je dejal, da ni mogoče! Pretéta lenoba taka, da ji ni nobena stvar mogoča! Koli-kokrat sem vam že neki dejal:

Vse imamo — pa ne znamo,

Le iščimo — da dobimo!

Črto pod tisto rimo, in mir besedij!“

Hočeš nočeš, moral je storiti človek, kakor je vēlel neizprosni ukaz učenikov. In kako dolgo je trebalo včasih črtati jedno samo kitico!

V obče je bil Cimperman velik nasprotnik onih ljudij, ki ménijo, da je bistvo pesnikovo v tem, da mu stiki kar iz rokava leté. „Takah sploh ni na svetu“, rekal je, ponavljajoč nešteto-krat ne vem čegav nemški izrek:

Gute Witze wollen erdacht sein:

Gute Verse wollen gemacht sein.

„Piliti treba in zopet piliti, da dobimo naposled lep, čist kristal. Takó so delali drugi, ki so bili večji geniji od nas; zakaj ne bi delali mi takó?“ In vselej se je razvnel ob taki govoricici.

Ako ga je katera stvar kdaj ujezila, to ga je izvestno oporekanje s pesniško slóbodo. „Zopet nič drugega kakor lenoba!“ dejal je in moško pristavil, da, kar se dostaje njega, vidi vso svojo pesniško slavo v besedah, ki jih je zapisal prof. Levec v oceni njegovih „Pesmij“ („Ljubljanski Zvon“ 1888.), rekóč: „Licentia poetica mu je — neznana stvar“.

Skratka, Cimpermanu je bilo mnogo do oblike v pesmih. Do kolike dovršenosti se je povspel v nji sam, uvéri se, kdor čita le jeden plod njegovega peresa. Umételnejših, pravil-

nejših, čistejših stikov v slovenščini nimamo. — A je tudi imel uho za blagolasje in rime! Uho tanko, kakor morda samo Levstikovo ni bilo. Tako, da se je bilo le čuditi tolikemu sluhu in čutu ob sleharnem najmanjem neskladu.

Kakšno pa je hotel imeti Cimperman pesem po vsebini? Odgovor je kratek: moško! Težko bi bilo prešteti, kolikokrat mu je vzkipele srda na ,mehkužne, golobrade mladice', ki ne vedo drugega, kakor ,topiti se' ali v ,brezkončnem žalju' ali pa v ,ljubezenskem morju'. Strašno je bilo včasih, kadar je robantil na ,ohe' in ,oje', na ,vzdihe' in ,solzice', ženske ,angele' in ,angelčice'.

„Ti mehkûži!“ grozil se je, „taki so kakor tisti pravi polž-mehkuž, ki ga še takó potrési s sladkorjem — iz ust v želodec ga ne spraviš! Ali pa če ga, obležal ti bode tam doli! Toda le počakaj, taka poezija mora strani od nas, mora!“

In zdelo se je, kakor da so se mu baš ob takih trenutkih svete jeze rojevali vsi oni klasični sonetje v ,Saturi', ki v njih takó neusmiljeno šiba to resnično in pogubno smer v pesništvu, bodisi slovenskem, bodisi katerem koli.

„Pôtlej pa tista neslana ljubezen!“ srdil se je dalje, „ki vse skupaj ni nič drugega kakor sama — laž. Saj ne rečem: tudi jaz sem grešil v ti točki. Danes ne bi več. Vendar, takó ohlapnih neumnostij pa le nismo nikoli pisali, kakor jih kvasijo dandanes!“

Toda poreče kdo: „V Cimpermanovi zbirki je le preveč ljubezenskih pesmij, da bi verjeli v takove nazore njegove. Ali zatrdim na dragem spominu njegovem: To so bili njega nazori, drugačih mi ni razkladal nikoli. In zakaj ne bi mogli biti? Ali jih mar drugodi ni oznanjal? Ali ni ,Satura', poslednje delo njegovega srcá in uma, takorekoč živa šiba ,svetobolcem' in sanjavim, nesrečnim ,zaljublencem'? In v ,Pesmih' samih, naj so že ,Iveri' ali ,Kristali', ali kakoršnega koli naslova — kolikokrat beremo vedno isto besedo o moštvu in pristnem čustvu, o zdravi poeziji!“

Da je Cimperman sam v prvi dîbi svojega pesniškega delovanja zapel marsikatero ,zaljubljeno', to je resnično. Ali kaj za to? Iz tega ne sledí prav nič, kakšni naj so bili Cimper-

manovi nazori poznejših let o ljubezni ali o erotiki, ko se je razvil v njem trezni mož. In na vse zadnje: saj ni zamétal erótične pesmi, ako je bila zares pesem, lepa, poštena, in ne samó peščica lagôdnih stikov, zarastlih od vzdihov in premóčenih od solzá.

A sam ni prijel v svoji moški dîbi nikoli več za ljubezenske strune. Izbiral si je rajši resnejših, vzvišenejših mislij, katere je vlival v one krepke, kakor iz mrámorja izklêsane sonete.

V sonetih je Cimperman pel najrajši. Nekoč mi je povedal, zakaj. Zato, da mu je težavna oblika ob gotovih časih in trenutjih obvladala burno čustvo, ki bi najrajše kipelo na dan prôsto, šumno, brez blažilne primési razumove.

In tega pesnik-mož ni hotel. Zato je družil v svojih proizvodih vsekdar čisto, neponarejeno čustvo srcá s treznim govorom razuma. A lepe te spojine je podajal v lepi posodi.

Slava njega pevskega geniju!

IV. Človek.

In ta razvnetost in človekomolje,
Katero ljubljencu slepó se klanja,
Povzdiguje ob troških ga resnice.

(Satura, 17.)

In še in še — spomini. Préproste poteze sicer, ali zató nič manj lepe na Cimpermanu človeku. Evo nekaterih na kratko!

Pred vsem je bil naš pesnik človek — kristijan. Zakaj omenjam tega? Kaj se ne umeva ob sebi? Umevati bi se moralo, a žal, da se ne vsekdar in pri vsakomer! Koliko je po svetu ljudij: učenjakov, modrákov, pisateljev, pesnikov — sploh velikih ljudij, a slabih ali pa nikakoršnih kristijanov. Tak ni bil Cimperman, čegar mišljenje in dejanje je bilo — verno. In to v tožnih in veselih dnéh, ako je mogel kdaj govoriti o poslednjih.

Čestokrat sem se uveril o takem duhu njegovem; a sosebno nékoč, ko sem ga obiskal pred velikonočnimi počitki.

Bili smo vsi skupaj v pesnikovi sobi: on, sestra in jaz. Prav navadne stvari smo se pomenkovali.

„Kar je vsejedno prišel véliki teden in je“, pravi pesnik, „dasi smo ga težko pričakovali, osobito taki-le zmrzui, kakoršen sem jaz. Ali

sedaj se bode treba zasukati, Marijca! Prve dni, v ponedeljek ali torek, hočem, da opravim svojo dolžnost. In veš, da treba dotlèj lepo posnažiti in pospraviti obe sôbi?“

„Mislila sem že na to“, odvrne sestra, „vse bode v redu.“

Iz početka nisem prav razumel, o čem govorita. A skoro mi je bilo jasno, da govori pesnik o svoji krščanski velikonočni dolžnosti, katere ni nikoli pozabil.

Drugikrat sem bil slučajno pri njem popoldne taistega dné, ko so mu bili prinesli zjutraj sv. obhajilo. In čuditi se je bilo toliki čistoti in prazničnosti celó v kuhinji, skozi katero so nesli Najsvetejše. A Cimperman je zahteval takó, in sestra mu je rada ustrezala.

To jeden, poseben dokaz o pesnikovem krščanskem mišljenju in življenju. A kolikokrat je pokazal sicer jasno in odkrito svoje verno srcé, ono isto srcé, katero je hotel, da v vseh stiskah in nadlogah upa v Boga, ono isto, katero naravnost glasno daruje svojemu Stvarniku, govoreč v poslednji svojih ‚Pesmij‘:

Duša moja v Tebe upa,
V svet in v slábe svoje ne kreposti:
Svet obetal mênì je sladkósti,
A dajal mi v zláti čaši strupa,
In če roka Tvoja me ne vódi,
Noga se udara mi povsódi.
Stvarnik, svoje Ti srcé darujem,
Misel Tebi vsako posvečujem,
Milostiv se náme Ti oziraj
In slabôtnika podpiraj!

(Večérna molitev pesnikova.)

Že zaradi te jedine poteze svojega značaja se nam mora prikupiti Cimperman — človek. A imel je poleg vernosti še drugih vzornih svojstev. Velika je bila pesnikova oskromnost, moška njegova odkritosrčnost, nad vse občudovanja vredna pa hvaležnost njegova. Kakó zeló je bil hvaležen siromak Cimperman vsakomur, kdorkoli mu je izkazal le najmanjšo uslugo! S kolikero ‚hvalo‘ in ‚prisrčno hvalo‘ te je obsipal sicer ne pregostobesedni pesnik, ako si mu spisal samó kratko, desetvrstično — pobotnico!

Ne more mi iz uma, kakšno mi je napravil nekoč, ko sem ga pred vélikimi počitki preskrbel hkrati s pobotnicami za počitniške mesece.

„Jutri popoldne gotovo zopet pridite“, dejal mi je, ko sem odhajal, „imam nekaj važnega vam povedati.“

Pridem. — „Bog vas živi!“ pozdravi me pesnik veselo. „Saj bode te menda utegnili nekoliko delj?“

„Vsekako — za važne pomenke, katerih ste mi obljubili“, ménim jaz.

„Dobro, sédite!“ pravi nato pesnik in zakliče: „Marijca!“

„Précej!“ oglasí se sestra v drugi sôbi.

In v trenutju je stal v moje silno iznenajenje in osuplost pred menoj na mizi krožnik z veliko meseno klobaso, pol litra vina in velikanski krajec kruha.

„Ne dotaknem se nobene stvarí“, dém presenečen, „da bode te vedeli še kdaj v prihodnje oškodovati se z menoj!“

„Morate!“ zavrne pesnik, „pa hitro, hitro, pôtlej govoriva o važnih stvaréh.“ Teh poslednjih seveda ta dan ni imel. —

In ko sem se še branil, dejal je užaljen: „Priatelj moj, nikar me ne žalostite! Vzemite za dobro, kar imam, in ne zamerite mi preprostosti moje! Sicer nisva več prijatelja.“

A to je zopet le jeden sam vzgled. Priča sem bil tudi drugačnim prizorom, priča nekoč celó hvaležnim — solzam pesnikovim.

O potrpežljivosti Cimpermanovi, o voljni udanosti v trpkih mukah življenja njegovega sem govoril. O njegovi prijaznosti, veselosti, živahnosti in zabavnosti, kadar je imel okrog sebe več prijateljev — govoril bi zamán.

Dà, ves tak je bil Cimperman — človek, da tudi mênì

Vzkipева duša mi od spoštovanja,
Ko se na moško njega spomnim lice.

(Satura, 17.)

* * *

Poslej ga ni. In ne morem si misliti, da ga ni več ob véliki orehovi mizi v prijazni sobici ljubljanskega predmestja . . . Večerni zvon mu je zazvonil v počitek, in šel je počivat trpin, utrujen od težave dela, počivat vojščak po mnogih trdih bojih. (Gl. Kristali, 36.) Utihnila je struna njegova, umolknila mu krepko-zveneča beseda . . . A minulo tudi trpljenje in borjenje njegovo. Počivaj sladko!

Premlajenje.

Odevaj zemljo beli sneg,
Naj spi pod tabo dol in breg,
Zaspi poljé naj tudi,
Ki se po leti trudi.

Ko peval bode spet strnad,
Pa kraljevala bo pomlad,
In sneg se bode tajal
In zemljico premlajal!

Oj, kaj ti, zemlja, mara se,
Ko lice ti postara se,
Pa snežec te pokrije,
In premladí, omije.

Jeseni stara ležeš spát,
Ko mine kras poljá in trát;
Pa stara je navada:
Pomlad si zopet mlada.

A meni pa, ko mine noč,
Gubi se čilost, peša moč,
In udje moji starji
Po zimskem so viharji.

Enkrát pa bode hud poraz
Prišel na me, me stresel mraz.
Ne sneg, prsti gomila
V grobovji me bo krila.

Pod to gomilo spaval bom,
Pod njo se premlajaval bom:
In moje premlajenje
Ne bo v smrt, ne: v življenje.

Anton Hribar.

Jarem pregrehe.

(Povest. — Spisal P. Bohinjec.)

V.

Devičice, noričice,
Če fantom kaj verjamete;
Vam beli grad obetajo,
Pa črne kajže nimajo.

Narodna.

Krajčeva Polona se je zopet sukala okrog ognjišča. Pred hišo pa se je tedaj ustavil gosposki voz, s katerega se je privaril debel mož. Voznik, ki je skočil spredaj raz sedež in možu pomagal z voza, stopi v vežo:

„Hej, Polonica, smo že tukaj!“ izpregovori voznik in se ozrè proti kuhinji.

Dekle se takoj prikaže v veži, brišoč si z zastorjem roke.

„Oh, kako sem umazana, kakor ogljar! Saj ne more biti človek drugačen v taki kuhinji. Tolikokrat sem že naganjala očeta, da bi kuhinjo predelali, pa nečejo.“

„Vidiš, Polonica, to je tisti gospod s Tirolskega.“

Ptujec se ji prijazno nasmeje, rekoč:

„Toba tan!“ (= dober dan).

Ti dve besedi se je bil naučil od voznika.

„Kje pa so oče?“ povpraša voznik.

„Takoj pridejo. Agata, Agata, kje si?“

„Hoj, kaj je?“

Iz bližnjega hleva pokuka umazani obraz Agatin.

„Pokličí očeta, pa takoj! In Janezu reci, da konja izpreže.“

„Počakaj, da se preoblečem.“

„Saj se boš potlej lahko, sedaj pa le hiti!“

„Vidiš jo, vidiš, kako je košata! Le počakaj, saj vem, kje te čevelj žuli“, mrmra dekla sama zá-se, gredoč iskat očeta in Janeza.

V tem sta Tirolec in voznik že stopila v izbo. Cene (ta je bil namreč voznik) bi bil povedal brž mnogo Polonici, a dekle mu reče odločno:

„Ne utegnem!“ ter se izgubi v kuhinjo. Kako bi bil Cene rad šel za njo — toliko ji je imel povedati! A Tirolca ni smel samega pustiti.

Ogledata si izbo.

Bela miza stoji v kotu. Res bela! Pozná se, da je čedna gospodinja pri hiši. V kotu je napravljen oltarček. Z najrazličnejšimi barvami pretkani prtič ga zagrinja, in v „dolbini“ sedi na prestolu Mati Božja z detetom v naročju. Veličastna kraljevska obleka diči Mater Odrešenikovo, in pozlačene zvezdice se blišče po njej.

Dete pa drži v roki oblo, ki pomenja svet, s križem na vrhu. Ob podobi stojita dve svečki in od stropa visi svetilka. Ob obeh straneh po steni se vrsté podobe različne velikosti s trohljivimi okvirji, vse na steklo okorno narejene. Poleg sv. Jurija na konju je sv. Janez Krstnik z ovčico, sv. Evstahij ima na uzdi košuto z mladičem, poleg sv. Petra s ključi je sv. Anton s prešičkom. Pod stropom pa plava na tanki niti viseča steklena krogla z golobčkom v sebi, ki predstavlja sv. Duha. Ob drugi steni stoji čedno postлана postelja, kjer držé tudi duri v stransko sobico. Za pečjo se ne vidijo cunje, kakor je to semtertje po kmetih, pač pa ležé zaporedoma poveznjene sklede za pečjo in po peči, in na lesenih drogih okrog peči visi perilo. Za durmi visi na steni sklednik in žličnik, nad vrati pa dvoje samokresov.

Ptujcu se je prikupilo to pohištvo in zvedavo je ogledoval vse natanko. Sedaj pa sedaj mu je odgovarjal Cene na vprašanja. A ko je ptujec dalje časa verneje ogledoval umetno izrezljani žličnik, pogreši svojega tolmača.

„Polonica, danes pa vse kupujemo!“ reče Cene in stopi skozi kuhinjske duri.

„Beži, no, beži, sitnež!“ odgovori Polonica in rdečica jo polije. Vendar v srcu ji je bila vseč beseda voznikova.

Ko pa stopi Cene bliže ognjišča, razhudi se dekle:

„Kar z burklami te bom, če ne greš iz kuhinje!“

In res povzdigne huda kuharica burkle, s katerimi je bila ravnokar v peč porinila velik lonec.

„Ne bodi huda, Polonica! Saj me poznaš, da se rad malo pošalim“, odvrne Cene in poboža deklico po licih.

Take šale pa Polona ni poznala. Hitro udari z roko Ceneta po obrazu.

„Ohó, Polonica, kaj znaš tudi birmati!“

Voznik si potegne roko po licu, pogleda jo in vidi, da je črna. Jeza ga zdraži, in rad bi se bil maščeval nad hudo kuharico.

Toda ta ga prehití, vzame umivalno iz umivalnika in pravi:

„Čaj, da te obrišem, Cene! Nisem mislila, da imam roko umazano od piskra.“

Cene se umakne. Misli je, da mu hoče Polona obraz še lepše naslikati z umivalno. Toda dekle mu reče prijazno:

„Nič se ne boj, Cene, saj je lepa!“

In povrníla je hudo z dobrim.

Cene pa ni imel več poguma, da bi nadaljeval svoje šale. Nekaj se je bal ptujca, nekaj domačih, da ga kdo ne zagleda v kuhinji, nekaj pa, da bi ga še drugič Polona tako ne pobožala kakor ravnokar. Povrne se k Tirolcu v izbo.

„Saj nisi huda, kaj ne, Polonica?“ reče še pri odhodu.

„Beži, beži! Kaj bodo rekli, če naju kdo vidi!“

In vendar ji je bilo žal, da je tako nelepo ravnala s Cenetom. Saj je vendar dober človek. Kako zná govoriti! Janez je pa tako trd kakor klada.

Tako je premišljevala v srcu ter sklenila, da mu hoče poravnati tisto zlo, katero mu je napravila s sajasto roko. Da ga je obrisala z umivalno, zdelo se ji je premalo zadoščenje.

Ko je Polona lonce prestavljala in to premišljevala, začuje se očetova govorica na dvorišču. Zadovoljnost jo prešine, da je Cene o pravem času izginil iz kuhinje.

Krajec stopi v vežo. Kakor kak vojaški korporal stopa oblastno in se ozira:

„Polona!“

„Tako, takoj, oče! Kaj je?“

Hči stoji pred očetom, brišoč si s predpasnikom mokre roke.

„Ali ti nisem dejal, da poprodaj nekaj kokošij? Ves ljubi dan brskajo okrog kozolca in kavsajo pšenične snope, da že sama pšenica kalí po tleh.“

„Agata je dejala, da sedaj kokoši najbolj nesó. Pa tudi nobene cene nimajo: povpraševala sem na sejmu — —“, opravičuje se dekle.

„Kaj vé Agata? Ali misliš, da pšenico na cesti pobiram? Če jih polovico ne prodaš, zavijem jim sam vratove.“

„V izbi vas čakajo“, obrne Polona pogovor.

A že so se odprle duri, in v vežo stopita kupec in Cene.

Krajec porine klobuk malo nazaj, kakor bi se hotel odkriti. Da bi snemal klobuk z glave, ni imel navade. Samo pred gospodom župnikom je privzdignil klobuk do cela in kadar je hodil po kancelijah, drugače pa ne.

Tirolcu ni bilo treba natezati svojih pljuč s slovensko besedo. Cene je govoril za oba.

„No, ali bo kaj z voletom?“

„Zakaj pa ne“, odgovori možko Krajec. „Kaj bi pa dali zanj?“

„Povejte vi svoj kup!“ odgovori Cene, ki je tolmačil in mešetaril.

„No, poglejmo prej vola, da ne kupita mačka v vreči.“

Ko gredó po dvorišču proti hlevu, sreča jih Agata z golído v vsaki roki.

„Poglejta, koliko imajo mleka naše krave!“ pobaha se oče Krajec. Ko pa stopajo v hlev, kliče že od daleč:

„Aló, Janez! popravi, popravi tukaj-le pod volom! Saj vidiš, da je vse mokro. Saj skoro ne moremo stopiti do živine. Kaj nisem že

stokrat in stokrat povedal, da ne varčuj s steljo? Gnoja ni nikoli dosti za dobrega gospodarja.“

Cene ne čaka Janezove volje. Takoj stopi do vola in ga ogleduje in otipuje od vseh strani. V tem pa vedno izreka kupcu po nemški posamezne besede.

„Koliko pa ga cenite, oče?“

„Povprašaj kupca, ali mu je všeč?“ odgovori Krajec, kakor bi čakal najprvo malo pohvale.

Cene pové kupcu Krajčevo misel. Dobivši dovoljen odgovor, pravi:

„Prav všeč mu je“, dasi je kupec rekel samo: „po volji“.

Cene je poznal Krajčeve slabosti.

„I no, sto in trideset, pa nič besedij!“

Cene zakliče kupcu imenovano številko po nemški. Kupec mu pové zadnjo ceno.

„Dragi ste, Krajčev oče! Sto bo, pa mir besedij!“

„Kaj, pasja dlaka! Če ga mesar ne vzame za sto in dvajset, kadar hočem, stavim glavo svojo.“

„E, za teh borih dvajset goldinarjev se ne bomo sprli.“

„Če se tudi!“

Krajčev obraz kaže prav ravnodušne poteze.

„E, bežite, bežite! Ná-te roko: Deset! Sedaj pa le kar tiho!“

„Ne dam ga, in ga ne dam. Naj pa še stoji v mojem hlevu. Saj se mu ne bo nikjer godilo tako dobro.“

„I, za par goldinarjev se ne bodete držali kakor klop kože“, sili Cene.

„Kakor hočeta! Saj veš, da ni, da bi ga moral dati iz hleva. Poglej na hlev, koliko je še lanske klaje!“

„E, saj vem, da imate pri vas lahko še toliko repov v hlevu. A tako trdi pa vendar ne bodite!“

„Vse zastonj! Kar sem rekel, rekel sem, kakor Pilatuž.“

Sedaj pristopi Janez, ki je sedel molčé na svoji postelji in poslušal:

„Par goldinarjev odmaknite, oče!“

„Kaj?“ odgovori mu oče, „ti boš pravi gospodar, ti! Kaj méniš, da se goldinarji na cesti pobirajo?“

„Petnajst, oče, in goldinar za Janeza, ki je vola tako izredil“, izpregovori zopet Cene.

„Pa Poloni goldinar“, dodá Janez.

Tam za hlevnimi vratni pa je vzdihovala Agata:

„Oh, saj sem vedela, da se mene nihče ne spomni. Posel je res siromak.“

A prenaglila se je. Janez je ni pozabil, kakor je obljubil:

„Pa še Agati deset grošev“, pritakne.

„Oče Krajčev, naj se pes obesi: petnajst in darila za vse tri.“

„Dvajset, kakor amen v očenašu“, odgovori prodajalec.

„Glej ga dedca, kako je trd kakor kamen“, misli si Cene sam pri sebi. A prepričan je bil vendar-le, da Krajec ni „umazan“, in vedel je, da bodo nocoj le na njegov rovaš jedli in pili. Zato se je kazal bolj popustljivega.

Tirolec stopa že iz hleva. Krajec molčé za njim.

„Stojta!“ zakliče Cene in malo namigne kupcu. „Ker smo stari znanci, Krajčev oče, bodi osemnajst!“

„Ne; sto in dvajset, kakor sem rekel.“

Cene vleče Krajca za rokav:

„Ná, ná, osemnajst in darila!“ *120/50*

„Za darila bom že jaz skrbel“, odgovori stavec.

Cene potegne Tirolčevo in Krajčevo desnico skupaj, kakor da bi ga krč lomil. Seveda je tudi kričal in krel, kakor bi bil sodni dan. Nabralo se je že več gledalcev. Brez otrók seveda ni bilo.

Krajcu ni bilo toliko za tista dva goldinarja; le toliko je hotel, da je mogel reči: „Moj je najdražji!“ Tudi to stran Krajčevo je poznal Cene, in kakor se je kazalo, tudi kupec. Zato si udarijo vendar-le na roko, rekoč: „Sto in dvajset. Za par bokalov bodete tudi dali, oče, kaj ne?“ ne pozabi pristaviti Črevesnikov.

„Vprašaj?“ odgovori Krajec in se zadovoljno nasmeje, ko mu kupec našteje deset goldinarjev are.

„Preklicano je trd vaš stari“, reče Cene Janezu.

„Zato pa tudi kaj imajo pod palcem“, odgovori ta.

„Če bi ne bilo zaradi mene, Tirolec ne bi bil dal toliko za vola“, pristavi še malo tiše, da je le Janez slišal.

Otroci so se razpršili, ko stopi Črevesnikov iz hleva. Bali so se ga, ker je bil tako neznansko hud. Oponašali so ga pa vendar že od daleč z znano pesmico:

Bog daj srečo,
Kravo rdečo!
Tele bel'
Mož vesel —

Ko stopajo v vežo, začnè se Cene šaliti, ker vé, da Polona posluša v kuhinji:

„Oče Krajčev! Kaj pa punic — imate kaj preveč?“

„Punic pa ne, Cene!“

„Jaz bi zase rad dobil punico, pa samo jedno. Drugih ne maram.“

Stavec se nasmehne in odgovori pikro:

Kananejska žena. (Slikal

„Kdo vé? Saj jedno si že dobil, če se ne motim. Ali si jo že plačal?“

To pa je bila huda beseda za Črevesnikovega. Rajši bi bil videl, da ga starec trikrat udari za uho, kakor da mora čuti tako besedo. Videlo se mu je na obrazu, kako mu je kri šinila v lica. Žal mu je bilo, da je zastavil tako vprašanje. Kaj tudi ta vé za skrivnosti njegovega srca? Morda tudi Poloni niso bile neznane? In potlej? — —

Toda Cene ni bil ravno preveč rahločutne nravi. Skozi uho noter, skozi uho ven! Hitro zasučé pogovor:

„Torej, Krajčev oče, zvečer bote že kaj pri-skrbeli za naše želodce, kaj ne?“

„Saj bota lahko pri nas prenočila, ali ne?“ vpraša Krajec.

„Kje pa drugodi? Na svidenje torej do večera“, odgovori Črevesnikov in izgine s kupcem skozi vrata. Vendar pomolí še jedenkrat glavo skozi vežo, rekoč:

„Janez, le skrbi, da moja konja ne bota jaslij grizla!“

Stari Krajec pa se je še vedno smejal hudomušno, pohajaje po veži sem in tje. Odkritosrčen mož je bil. Kakor je mislil, tako je povedal. Vendar mu je bilo skoro žal, da je Ceneta tako hudo vščipnil. Poznal ga je in vedel, da se rad prepira in tožari, ker hoče s tem pokazati svojo mogočnost. Še celó o paragrafih je zinil včasih katero pred kmeti, ki so kar zijali vanj, češ: ta je študiran kakor dohtar! — Mislil pa je Krajec marsikaj. In ko je takrat stopal po veži, prišla mu je na misel tudi Polona, in nerazvozlano mu je ostalo vprašanje mešetarjevo.

Tirolec in Cene pa sta šla za voli po drugih hišah.

Blagohotni bralec se pač ne bo pritoževal, če izpustimo poglavje o volih, katere sta kupovala pri drugih kmetih. Mešetarski posel, kakoršen je bil Cenetov, ponuja tako malo poezije, in rahločutni pisatelj se boji hude zamere.

Pristavimo le še, da sta kupec in mešetar večerjala in spala pri Krajčevih kakor vselej, in da je stari Krajec v obilni meri pokazal, da njegovo srce ni samo trda skorja, ampak tudi mehka sredica.

Kaj bi dejali! Življenje je trdo, vsakdanje, taka včasih tudi povest. Vendar tudi mlademu bralcu ali bralki privoščimo veselje in sklenemo to poglavje s pogovorom, ki se je zakrival za vsakdanjim pregrinjalom sreče in življenja.

Roke sta si podajala Cene in Polona pri odhodu Tirolčevem tam pri Krajčevi lési. Menda sta že precěj dolgo govorila, zakaj Polona je silila v hišo, a Cene jo je zadržaval.

„Beži! Kaj bodo oče rekli!“

„Saj naji ne vidijo. Kaj bodo rekli? Jaz te nikoli ne pozabim, Polonica!“

„Če bo res?“

„Pri moji veri, da je res! Vidiš, to je pri-sega takih —.“

„Kakor si ti, kaj ne?“ pretrga mu stavek dek-le in se prav srčno zasmije.

„Kaj, mešetar, misliš reči? Saj nisem. Le poglej me! Ali nisem vreden tebe? Poglej moja konja! Ali imate pri vas take? In denarja! Kaj méniš, da je meni toliko za goldinar, kakor tvojemu očetu za krajcar?“

In Črevesnikov se potrka z desnico na tisto stran, kjer je imel svojo listnico. Dekle pa gleda v tla in posluša.

„Le pomisli, Polonica, kako bo prijetno, če se midva vzameva! Jaz bom kupec, vedno s polno listnico, ti pa boš gospodinjala kakor kaka gospa. Prodajalnico si bova napravila. Ne bo se ti treba peči na solncu in trdo delati od zore do mraka. V kočiji se bova vozila k sveti maši — —.“

„Pa ti nič ne moliš, Cene?“ pretrga mu zopet besedo verno dek-le.

„Jaz? Kdo ti je to rekel? Le poglej molit-venik! Vedno ga nosim pri sebi.“

In Cene potegne na pol iz malhe svojo be-ležnico.

Tako sladke besede! Polona gleda svoje od dela razpokane dlani na roki. Veselje ji leže v srce. In vendar izusti besede:

„Če je res?“

Onkraj lése se pokaže beraška podoba. Vsak je poznal berača Bogmeta.

„Gospod, dajte mi krajcar, ki pravite, da ste tako bogati!“

In Bogme sname svoje pokrivalo pred Ce-netom. Nevoljno seže ta v žep in vrže beraču desetico, da je Polona videla.

Sedaj se začuje Tirolčev glas: „Vincenc, voz je naprežen!“

Cene še jedenkrat stisne dekletu roko in hajdi na voz!

„Tega vruga tudi povsodi naletim“, sikne med zobmi, stopajoč proti vozu.

Berač je še zmerom ogledaval svetlo des-etico pri lési in govoril sebi: „Kaj človek vse vidi? To mi bo še prav teknilo!“

Polona pa je hitela na vse pretege klicati: „U-ša, u-ša!“ nad jarico, ki je brskala po gre-dicah v vrtcu za léso, dasi jo je že mnogo poprej zagledala.

Bogme še nikoli ni šel tako zadovoljen z darom iz Krajčeve hiše, kakor danes. V Krajčevi posodi za slanino se je poznalo, kakor če bi bili zabelili za kosce. In Polonica mu je še rekla tako prijazno: „Kadar bomo klali, takrat zopet pridi!“

VI.

Na vratih se timi pojavi
 Prosjak, moleč na patrice . . .

St. Vraž.

Bilo je takó-le okrog predpusta. Zima je še bila, zima, kajpada! Saj so ravnókar minuli božični prazniki. Še vsak dan je po malem pokukalo zlatoobrazno solnčece skozi puste oblake, tajalo snežene kepe in grelo zmrzle hrbtove. Stari možje in ženice po vaséh in okrog so se veselili takih dnij. Mogli so vsaj jedenkrat na teden do domače cerkve, katero so v mladih dnevih premalo obiskovali. Mladi svet se je smejal in veselil, sukal in vrtil, norce bril in šale uganjal; saj advent je minul, in do posta je še daleč. Kateri so imeli kaj cvenka v žepu, snubili so in se ženili; drugi pa, ki tega niso imeli, govorili so, da se še ne mudi. Tako je navadno sicer, a vendar prijetno življenje se je živelo tiste dneve, kakor vselej ob takem času. Saj se je bila letina minulo leto dobro obnesla, in tudi živina je bila v ceni poskočila. Česa si želi pač več kmečki človek? Tudi prešiče so že dokaj poprodali, jednega ali po dva pa doma zaklali, da tudi tam ni bilo brez svinjine in brez dobro zabeljenih žgancev.

Krajčeva Polona je še dosedaj krmila svoje krulce. Ravno včeraj so jih zvezali, naložili na vozove in odvédli k mesarju. Dva pa so danes doma zaklali.

To vam je razvlaka in tlaka! Vse križem tekajo ljudje, in kamor kdo stopi, stoji kaka posoda. Polonica se suče po kuhinji z zavihanimi rokavi, obarja slanino, topi mast, crè jetra, lovi kri, ovonjuje klobase . . . A najjimenitnejša oseba v hiši je danes klavec Brbač. Trideset let že hodi klat h Krajčevim, kar rad pové. Vse povprašuje le njega za svét, vse se mu umika, vse ga časti. A tudi drugih delavcev je dovolj. Po zimi ljudje tako povsodi utegnejo, in rad pride vsak pomagat, da se odškoduje z mastnimi klobasami in dišečimi jetri. Posebno na večer se jih nabere polna hiša, povabljenih in nepovabljenih.

Pri durih para sosedova Tona na perilniku debela čreva, Brbačev sin žlema poleg nje, tanka, pri čelešniku sedi Godčev Jernejček in napihuje mehurje s cevko, pri mizi sedi Reževa Anica in seklja na lesenem krožniku česenj, domači Janez narezuje špile, na krušnici režejo meso trije drugi. Brbač sedi na sredi izbe na stolu, špili klobase, in pozna se mu, da je glava vseh drugih. Vedno stoji poleg njega steklenica, napolnjena s slivovko. Vsakih pet minut se zadere nad svojim drugim sinom, ki tlači na drugem koncu stola razrezano meso po rožiču v črevo. Tudi Burna Reza kleči na tleh in seka

repo v koritu za živino. Gospodar pa hodi semtertje in spušča gost dim iz svoje pipe.

„No, Krajec, pokusi, če bodo dovolj slane klobase?“ izpregovori klavec.

„Bodo, bodo ravno prav“, odgovori gospodar, ki je potegnil pipo iz ust in pokusil surovo meso.

Po izbi pa se je vnela živahna govorica. Sedaj je kdo povedal kakšno, sedaj drug drugo, da so se neprestano od srca smejali. Kar reče Brbač:

„Kako je to, da Bogmeta ni tukaj? Saj vendar še ni nikdar zamudil vaših kolin.“

Očetu Krajcu so dobro déle te besede:

„Treba ga bo poklicati.“

In vsi so se zasmejali.

„Kdo vé, kje ga pes nosi? Sedaj pred pustom je moški. Menda še ni prišel od svatovščine na Groblji.“

„Jaz sem ga videl danes pri Roku. Stokal je, da ga tako neznansko ščiplje.“

„Najbrž se je preveč naložil na Groblji.“

In zopet se vsi zasmejajo.

„Kaj, če že ni njegova govorica v veži?“ oglasi se Brbačev sin pri durih.

V istem trenutku se odpró duri, in v izbi stoji berač Bogme, kakoršen je bil.

Vsi se zasmejajo prav iz srca. Bogme pa jih že prehitil s pozdravom:

Krajčev oče, dober večer,
 Pa jedno zalo hčer,
 Ki bo znala pisat' in brat' —
 Pa mene štimat.

„Poglej ga dedca, kako je še nor“, déje bolj postarna Burna Reza.

„Bogme! Reza, Reza, če bi tebe hotel jaz sedaj-le pred pustom! Po kolenih bi se plazila do mene . . .“

„Pa so dejali, da te ne bo! Ravno sedaj smo te imeli v mislih. Če se o volku méni, pa volk pride“, oglasi se zopet druga izza krušnice.

„Predrto, kaj sem jaz volk? Da bi bil, bogme, ne bilo bi sedaj-le dobro za-te!“

In berač dvigne svojo gorjačo.

„Pa opravljali smo te“, oglasi se zopet tretja.

„Bogme, saj vem, da ženske drugega ne znajo!“

Ko se mu smejejo, prime ga radovednost, kaj so čenčali o njem. Toda hitro se spomni bistra njegova glavica, da je do sedaj še premalo počastil hišnega očeta. Zato obrne govorico:

„Hišni oče! bogme, ne bote zamerili, da sem tako silen. Le pomislite! Sinoči sem prišel domov z Groblje. Grebljica moja pa, saj jo poznate! (Tako je klical navadno svojo zakonsko polovico.) Kaj mislite, da me je lepo spravila

spat, kakor se to spodobi za ženo? Pomislite, kaj mi je napravila!“

V tem se oglasi Jernejček pri čelešniku:

„Oče, napihnil sem že obá!“

„Je že dobro“, odgovori Krajec. „Tukaj-le ju obesi k peči! Potlej pa pojdi v kuhinjo k Poloni, da ti dá kaj za usta.“

„Poglej ga, fanta! Še videl ga nisem. Le hitro teči domov, da te kdo ne sné.“

Tako ga nagovori Bogme in proti drugim obrnjen nadaljuje: „Oblačno je, moram počakati.“

Ko pa Jernejček odide, nadaljuje svojo zgodbo:

„Torej kaj mi je napravila Grebljica? Že od daleč se je zadrla: ‚Zgaga pijana, le pojdi, od koder si prišel! Pod našo streho ne boš nocoj.‘ In pred nosom mi zaloputne vrata. Nič ni pomagalo. Trdovratnost njeno poznam dobro. Kaj je bilo storiti? V hlev sem moral iti in leči k jaslim poleg kozice, ki me je prijazneje sprejela kakor Grebljica. Prav toplo je bilo: mraza vsaj nisem čutil. In kaj še? Kaj ménite, da sem mirno počival? Komaj dobro oči zatisnem, že priskače nekdo v hlev. Ménil sem, da je sam peklenšček. Tresel sem se, ne od mraza, ampak od strahú. Vročé mi je prihajalo. In kam stopa ta nenavadna prikazen? Mislil sem, da ji bo vendar koza več zalegla kakor moje grešne kosti. Pa ne! Za kozo se še ne zmeni, dasi je ta tako milo zameketala, da se je še meni smilila. Pomislite! Mene se loti najpoprej. Tresem se kakor šiba na vodi. Še sedaj se zganem, če pomislím: kaj bi bilo z mojo grešno dušo? Kaj ménite: kar tako meni nič tebi nič umreti, pa po takih dnevih, ki Bogu nečast delajo! Ljubi moji poslušalci! To je hudo, bogme, prehudo! Sklenil sem v tistem trenutku, da me nikdar več Grebljica ne bo videla pijanega, naj velja, kar hoče, če prav ne grem nikoli več na nobeno svatovščino. Pač, sedaj sem preveč rekel: na jedno še pojdem, ako mi Bog ne prekriža mojih potov.“

Ob tem se Bogme prav veselo nasmeje in pogleda okrog sebe . . .

„Hm, hm! bogme, težko bo! A ker mi nobeden ne reče, moram že še trpeti.“

Tako je mislil sam pri sebi, zroč željno po steklenici na mizi. Sede k peči na Jernejčkovo mesto in nadaljuje, ker vsi pričakujejo molčé radovedno, kdo je sinoči vasoval pri Bogmetu.

„No, ko tako kujem trdne sklepe, začnem moliti ‚kesanje‘. Bolj kratko je moje, ker je znam še po starem, kakor so me mati naučili. A povem vam: sinoči se mi je zdelo silno dolgo. Tako dolgo sem molil in molil, in, kaj se hoče, od samega strahú padem v omotico. Toliko se še spominjam, da me je prijela neznana pošast

za rokavnik, posegla v malho in privlekla iz nje moj mošnjček, v katerem sem hranil med tednom nabrane krajcarčke in polovičarje. Potlej pa ne vem nič več. — Ko se zjutraj prebudim, začnem premišljevati svojo preteklost. DrugEGA veselja nisem imel nad njo, kakor to, da imam vsaj tiste priberačene krajcarje. Kar se spomnim sinočnega obiska. Mraz mi spreleti vse ude. Kakor sem premišljeval in ugibal, drugače si nisem mogel razlagati, kakor da je nekdo vedel za moje krajcarčke. Kaj bi govoril? Tat ali pa ropar je moral biti, nihče drug, moj sinočni obiskovalec. In sicer tat, ki revežu krade. In ko še pomislím, kako grdo je ravnala sinoči z menoj Grebljica, navdadó me res žalostne misli. Vrhu tega pa še pomislite: tri dni ženitovati! Kakšno grlo mora imeti tak človek četrto jutro, ko se prebudi!“

„Zatelebani ljudje to! Še se nihče ne spomni, česa sem najbolj potreben“, misli si zopet Bogme. Ko pa le vsi molčé, le smejejo se nekako zlovoljno, tedaj se odkašlja prav iz globočine in temeljito. Potem nadaljuje:

„Zjutraj me obišče, kdo bi si mislil, sama moja ljuba Grebljica. Prišla je kozico mlest. Najprvo pa jih meni nekaj pove: ‚Kje si pa vse denarje zapravil, požeruh? Ves teden si lazil okoli, a skoro nič nisi prinesel domov. Še za sol ne bo!‘“

Takrat pa se mi oči odpró. Glejte, glejte! Sinočna pošast torej ni bila nihče drugi, kakor moja Grebljica. Bogme! Sedaj pa veste, kdo je bil tisti tat!“

In pripovedovalec kihne trikrat po vrsti.

„Poglejte, da je res!“

Vsi se mu smejejo.

„Ná, ná, Bogme! Saj vidim, da že težko sline požiraš“, ponudi mu Krajec steklenico.

A sedaj je bil Bogme moški. Neče še piti, ampak odgovori:

„Počakajte, da bo povesti konec! — Ko sem pa premišljeval zjutraj ves obupan svojo preteklost in sedanost, vedel sem, da danes najbrže ne bom mogel potolažiti svojega upornega želodca. Zakaj denar mi je pobrala sinočna pošast. Rok mi pa ne dá žganjčka na upanje, niti za potrebo ne. Sila kola lomi. Kaj hočemo? Jaz pa koprnim od same žeje. Voda mi je bila pač na mislih. A nikdar nisem bil njen prijatelj. Še za čevelj ni dobra. Torej kaj si izmislil moja glavica? Le poslušajte me! Moj klobuk ni kar tako za nič, nobena ploha ga ne zmaga. In pa ta popir v njem: le pogledajte ga! Tak je kakor les: nič ne gre skozenj, še mast ne. In jaz? Kaj sem hotel? Pohlevno kozico sem pomolzel tako lepo in čisto, da me je bila kar vesela. Klobuk pa je bila moja golida. Malo mleka je že šlo za kožo, pa nič ne dene. Jaz

sem si pa vendar tako lepo poživil ude in ohladil grlo, ki je bilo poprej kakor podplat, da sem iznova prav trdno zaspal. In drugič sem se že prebudil takrat, ko me pride obiskat moja ljuba Grebljica. Seveda je bila jezna, da bi si bila kmalu usta pretrgala, a pomagalo ni nič. Jaz sem ji rekel: „Kakor se posodi, tako se vrne“. To rečem tudi vam sedaj-le.“

V tem že stoji pri mizi in drži v rokah stekleničico. Hudo se je izpotila v njegovi roki.

„Še jedenkrat vam rečem, da ga danes še ni bilo niti kapljice ne v mojem želodcu, oče Krajec! Bogme, da ne!“

In vsa slivovka steče po njegovem razdrpanem grlu, kakor voda v prazno kad.

„Bog ga bodi zahvaljen! Sedaj sem pa popravil.“

„No, sedaj boš pa že lože govoril, Bogme! Kaj pa, ko bi se pripravil tukaj-le klobase delati?“ reče mu gospodar v šali.

„Oh, tega pa ne, Krajčev oče! Bogme, jaz nisem za to! Jesti jih pač znam, klobase. To vam lahko pové Polona, pri kateri sem se poprej poživil v kuhinji. A delati ne. Saj veste, kdo mara za berača pri delu?“

Ko pa je tako govoril, pač ni opazil, kako mu je nagajivi Janez vrgel nekaj v malho.

„Kaj pa je kaj novega? Ti dosti veš, ki zmerom po svetu hodiš“, reče mu Brbač.

To je dobro délo Bogmetu, dasi ne moremo trditi, da bi bil časti lakomen. Stopi na sredo hiše. Sedaj ga lahko pogledamo od vrha do tal.

Ves je cel: nobenega uda mu ne manjka. Čvrste rasti je in ne pozná se mu mnogo, da ima že pet križev. Malo sivkasta brada mu zakriva okrogli obraz, ki kaže rdečkaste lise. Kdo bi si mislil, da si tak človek upa beračiti? Za mladih let je delal, kolikor in kadar se mu je zljubilo. Ko pa je vzel za ženo svojo Grebljico, prepričal se je kmalu, da lože živí pri dobrih ljudéh, kakor pri svoji Grebljici. Dober jezik je veliko vreden. Svoje ime je dobil od tod, ker je imel navado pri vsaki tretji besedi reči: bogme! Prinesel je ta medmet iz Slavonije, kamor je hodil v prejšnjih letih „šumarit“.

Vedel pa je Bogme vselej dosti povedati, nekaj resničnega, še več zlaganega. Laži ni štel za greh. Tudi ni bil vedno tako ravne postave, kakor danes; in kadar je prosil vbogajme, takrat je bil ves drugi. Sključeno se je držal, našteval notranje bolezni, ako pa ni bilo drugače, dejal je tudi, da ga „božje“ meče. In metalo ga je res včasih, a ne „božje“, ampak žganje, o katerem je dejal, da je zanj šiba božja. Ker je bil zgovoren, imeli so ga ljudje radi, dasi niso dosti na-nj polagali. Bil je kmečki novičar.

„Kaj si me že vprašal, Brbač?“ reče Bogme, kakor da bi bil pozabil vprašanje.

„Kaj si nisi še nič izmislil?“ ponoví Brbač.

„Kaj, jaz izmislil? Bogme, da ne! Ako pa že hočete, povem vam, kakó so v Ribnici cerkev razširili?“

„Novice iztresi najpoprej iz torbe, Bogme!“ reče mu Krajec.

„Aha! Ali ste že slišali, kakó so se zadnjo nedeljo stekli v Cestnicah?“

„Ali res?“ vpraša Janez zvedavo.

„Res, res! Saj sem bil tam.“

V izbo stopi Polona, ki je skuhala večerjo:

„Sedaj pa le brž večerjat! Jetra niso dobra mrzla.“

„Ta je moška, Polona! Le na mizo ž njimi!“

„Povej, povej, kako je bilo v Cestnicah?“ povpraša Brbačev fant Bogmeta.

„Tisti Cene, tisti mešetar, saj ga poznate!“

Polona ravno odpre zopet duri, ko začuje ime mešetarjevo. Kar zgane se, in ko bi bila obrnjena proti luči, opazili bi lahko rdečico na njenih licih. Vendar gre venkaj, a pri na pol zaprtih durih postoji in posluša. Njeno srce je jelo močno bítí.

„Kaj pa je z mešetarjem?“ poprime tudi Krajca radovednost.

„Kaj? bogme! Stepli so se do krvavega. Tisti Cene in še nekaj fantov so bili šli na vas v Cestnice. Ko so se napili, najedli in naplesali, niso že vedeli, kaj bi počeli. Dekličje je vzela noč, — fante pa vzame dan, kaj ne, Janez? . . I no, samim s seboj se ni ljubilo podplatov trgati, zato so se pa udarili najprej z besedo, potlej pa z rokami, nato s poliči, dalje s kolmí, nazadnje pa še z nožmi, kakor je to že stara navada mladih norcev. Ali ni res tako?“

„Bogme, ne stopaj čez mejo! Drugače se ti utegne bridko povrniti“, reče mu nekdo.

„No, pa ne bom! In kaj je bilo nazadnje? Pravili so, da so mešetarja tako stekli, da je nesel v ruti svoje kosti domov.“

Vsi se mu zasmejejo. Le Krajec in sin se modro držita. Bogme pa nadaljuje:

„V Cestnicah pa pravijo, da je Cene tako urno tekkel domov, da je izgubil po poti čevlje, nogavice in zaponke.“

Zopet smeh. Krajec zakliče:

„Polona, prinesi, če imaš kaj!“

Polona pa se komaj drži po koncu pri durih. Očetov glas jo vzdrami, da odhití v kuhinjo. Na Bogmeta je bila strašno nevoljna.

„Pojdi no izpod nóg, dedec!“ zadere se nad njim, ko nese ponev z jetri na mizo.

„Polonica, ne bodi huda! Vsak človek mora malo potrpeti za pokoro. Saj si slišala, ali ne, koliko mora mešetar trpeti za svoje norosti?“

Bogme je znal tudi zbadati, včasih celó preveč. Zato je njegov hrbet nekaterekrati čutil

hude nasledke. Toda nocoj ni bilo še prišlo toliko alkoholovih duhov va-nj, da bi zmožel vse besede pregristi. — Na srečo je večerja premenila govorico.

Vendar takó veselega življenja ni bilo več tisti večer pri Krajčevih, dasi so delali še čez polnoč vsak svoje delo. Nekaj jih je prijemal zaspanec, nekaj jih je odšlo, ko so svoj posel dokončali, nekaj pa jih je poleglo po klopi okrog peči in za peč. Le Brbač in njegova sinova so

se še mastili malo pred polnočjo z obaro, ki jo je Polonica napravila. Hiteti je bilo treba, zakaj drugi dan je bil petek. Bogme ni zamudil po-večerka. Naposled pa, ko je še jedenkrat potegnul iz steklenice, izginil je tudi on iz hiše.

Brbač je kimal še do petelinovega petja pri svojih klobasah. Polona pa je čula na drugem koncu hiše v svoji izbici. Gorela ji je luč še pozno čez polnoč, in v roki je držala peró, ki je pisalo dolge vrste čudnih rečij. (Dalje.)

Dve svatbi.

(Povest. — Spisal Dobrávec.)

I.

Vroč dan je bil prvo nedeljo meseca kimovca, ko je počila v svet novica, da se hoče oče Lenček z Velike Police še tretjič ženiti. Samo nekaj minut je še bilo do poldné, in iz natlačene cerkve na Veliki Polici se je usula pisana množica od velike maše. Vsakdo se je slobodno oddahnil, prišedši iz cerkve spehan in vroč prav kakor o sv. Jakopu. Moški so si otirali pot s čela z rdečimi in modrimi rutami, previdnejši pa tudi z rokavom, in postali po stari navadi pod košatim orehom tik cerkve. Ženske so tiščale v platneno ruto zavite molitvenike pred usta ter hitele domov še ročneje kakor veliko nedeljo z „žegnom“ na glavi. Bale so se menda, da bi jim ušla novica, katero so slišale danes v cerkvi: Lenčkov oče, že drugič vdovec, najimovitejši in, kakor so doslej mislili, tudi najpametnejši gospodar na Veliki Polici, bil je danes oklican, da vzame Žefo Ogrizkovo iz bližnje vasi v zakon. Saj bi to ne bilo prav nič čudno, ko bi starec ne imel sina, ki je že lani doslužil tri leta pri vojakih. Jedno hčer je omožil pred nekaj leti na Malo Polico, najmlajša — Ivanka bo tudi godna za možitev. To pa ni, kar si bodi. Ženitev v ti dóbi in v takih razmerah je nenavadna dogodba, zato so se ji čudile ženske vse Veliko-Poliške župnije in tudi moški so skomizgali z rameni govoreč: „Lenček misli, da je še vedno mlad; ali človeka, ki koraka blizu šestdesetih, potrè najmanjša sapica.“

Nekateri so natlačili tobaka, mlajši so tu in tam zažigali star ogorek samo zato, ker pod orehom zažigajo tudi drugi. Potem so resnejši možje uganili jedno, dve o letošnji vročini, koliko bo otave in kako kaže trta. Na Veliki Polici je namreč poleg cerkve jedino shajališče, kjer lahko najdeš vsakega župljana, da se pogovoriš z njim, a samo ob nedeljah. Med tednom bi jih moral iskati na domu, kar bi ne bilo vselej brez dolgih

potov, zakaj Veliko-Poliška župnija gledé na razséžnost ni najmanjša v naši deželi.

Čudno so moški pogledali Ogrizkovo Žefo, ki je danes stopala nekoliko košato, vendar za naše kraje še dovolj sramežljivo mimo njih. Druge ženske so se sicer čudile, da je danes Žefa sploh prišla k maši v domačo cerkev, saj človek res ne vé, kam bi pogledal, ko sliši svoje imé z lece. Marsikatero oko se uprè nanj, in to je sitno; a Žefa je gledala v svoj molitvenik — molila ni tisti hip — in nikogar ni videla, ko je gospod župnik oklicaval njo in pa Lenčka. Žefi se je mudilo, zakaj daleč ji je še do doma, in brž je stopala mimo moških, brž tudi mimo ženskih, svojih tovarišic. Nobena je ni klicala, nobena vabila v družbo, vse so bile jedne misli, da je namreč Žefi na stara leta možitve prav toliko potreba, kot Lenčkovi hiši gospodinje, dokler je doma brhka Ivanka.

Žefa ni mislila o tem ter hitela domov.

Tisto popoldne in še nekaj dnij potem so si ljudje pripovedovali to imenitnost. Onim, ki presoajo ptuje razmere in napake rajši kakor svoje, nikakor ni bilo prav, da se Lenček ženi tudi v tretjič. Ženske so celo natezale ušesa in stezale jezike zato, ker misli vzeti v zakon prav tisto Žefo, ki je nekoč, ko je bila živa še rajnca Lenčkovka, služila v hiši za deklo. „To je sramota za nas in Lenčkovo hišo! Kaj neki si bo mislila mladina?“ Tako so vzdihovale skrbne sosede ter pridno obirale Lenčkovega očeta in njegovo nevesto.

Oče Lenček je mož stare korenine, mož, ki pa ne zametuje napredka v najnovešem času. Ob nedeljah se zbirajo pri njem možje iz so-seščine in povprašujejo, kaj je novega po svetu, saj Lenček bere „novice“, torej mora vedeti. Knjig ima cele skladnice, in po zimi, ko se vračajo odrastli otroci iz šole, ustavi jih kar na potu ter veli: „Ali ne bodete nič brali letos pri

vas? Pridite po bukev! Zvečer imate čas, berite! Ne bo škodilo!“

Sovaščani ga spoštujejo, ker je mož previden in moder. Še vsakomur, kdor se je zatekel k njemu po pomoč, pomagal je z dobrim svetom pa tudi z denarjem, saj so pri Lenčkovih imeli vsega na debelo. Sedanji gospodar je s pridnostjo in varčnostjo pridobil mnogo imetja. Upravljal je zemljišče in dve hiši z vsemi gospodarskimi poslopi, poleg tega je bil poln hlev drobnice in goveje živine. Že od nekdanj je bil pregovor na Veliki Polici: Kdor je pravi kmet, kupuje le soli; o Lenčku so pa še dostavljali, da res ne kupuje le soli, a tudi prodaje toliko svojih pridelkov, da bi lahko zalagal s soljo Veliko in Malo Polico.

Spoštovanje, katero je užival pri svojih sovaščanih, pojasnimo še najbolje s tem, če povemo, da je bil oče Lenček krstni boter nam, tedanjim otročajem malone z vse Velike Police, če že ne štejemo drugih vasij; in naše mamice so bile hude, da, celo šiba je grozila, če smo govorili le o Lenčkovem očetu in ne o Lenčkovem botru. Res, ni bilo varno.

Zato je novica o Lenčkovi ženitvi nemilo gani la vse botre in botrice po Veliki Polici. Neki večer so se zbrali na vaškem studencu, in najmodrejša je stavila važno vprašanje: „Ali bo treba tudi novodošli Lenčkovi gospodinji rekati botra?“ Vsem se je skremžil obraz, zakaj mislile so si čudno primeru: ni še dolgo le-sem, kar je bila v hiši dekla, sedaj bode pa botra. To se ni strinjalo v njih glavah, kakor se marsikaj ne strinja na svetu. A ničesar niso sklenile zborovalke na studencu; ona, ki je zastavila kočljivo vprašanje, končala je imenitni razgovor: „Bodemo že še videli.“ — Nečemo tukaj presojeti, ali je bilo upravičeno tako govorjenje, ali ne, ker je vsakomur več ali manj znano, da imajo ženske o sleherni stvari svoje posebne misli in svoje govorjenje.

Še mnogo večji nemir kakor na Veliki Polici je povzročil oče Lenček v lastni hiši. Odrastli otroci ne gledajo radi novodošle mačeha, nedorastli se je pa bojé. Imé mačeha pretresa vsem srcé. Stari ljudje pripovedujejo, da sta bili samo dve dobri mačehi na svetu, a jedna je o svetem Jakopu zmrznila, druga se je pa o božiču na solncu stopila.

Janeza Lenčka najmlajša hčerka se je imenovala Ivanka. Bilo ji je nekaj nad osemnajst let. Že majhno dekletce so sosedje povsodi imeli radi. Vesela je bila, živahna, zgovorna in včasih tudi nagajiva, a le toliko, da je mogla z izgovorom zapustiti sosedovo hišo ter se vrniti potem domov s celo vrsto tovarišic, katerim je ukazovala kakor gospodinja. Lahkodušno je preživela mladostna leta. Kmalu potem, ko je začela hoditi v šolo, želela je novega molitvenika. Roditelja sta ji

obljubila, da ga dobí, ko ji gladko steče branje. Mislite, da je Ivanka to kaj oplašilo? Dobrih štirinajst dnij je stopala za sestro s knjigo v roki, tretjo nedeljo potem je pa že ponosno šla poleg nje z novim molitvenikom v cerkev. Trpljenja in navora ni mnogo poznala, zakaj močna je bila in vstrajna. Poljsko delo ji je bilo kakor igrača. Ko bi ne bila občutila srčne žalosti o izgubi rajne matere, zdel bi se ji bil svet posut s samim cvetjem brez trnja. Ali sedaj, ko je slišala o očetovi ženitvi, začeli so se tudi nji dnevi trpljenja. Povešala je glavo in skrivaj otirala solzé. Oče je dobro poznal njeno žalost, a mislil si je: „Sedaj je res taka, ali ko spozná Žefo, bode vse bolje. No, in sicer sem pa še jaz gospodar pri Lenčkovih.“

Tudi sin Lovro se je nekam odtegal očetu. Le z Ivanko sta imela kdaj tajne pogovore, tolažila drug drugega in v strahu pričakovala prihodnih časov. Lovro se je še najbolje otrese črnih misli z delom na polju. Bil je dober delavec, pa tudi zmeren in pameten; le kadar mu je bilo kaj navskriž, zapodil se je, kakor bi hotel z jednim mahljajem preobrniti celi svet, tedaj je delal kakor „črna živina“. Sosedje niso želeli drugega, kakor da vzame mladi Lenček v roke vajeti gospodarstva. Zastran mejnikov ni siten in vsakomur rad pomaga. S takim mejačkom bi se rad ponašal marsikdo, in tudi Lovro je že slutil, da bi bilo prav tako. A sedaj je potegnil stari Lenček z najnovejšo ženitvijo hkrati črto skozi vse te račune.

V hiši je živel tudi stric Francè, starega Lenčka brat. Mož si je bil v mladosti pohabil nogo pri vozarjenju in sedaj biva pri bratu ter pomaga s čimer more. Stric Francè ni prazna glava. Na paši ima okoli sebe vse polno malih pastirčkov ter jim pripoveduje pravljice, pa tudi modre nauke jim polaga v srce. V vasi je pa Francè takó potrebna oseba, da bi brez njega marsikdo le iz težka mogel kaj učiniti, vsaj vajeni niso ljudje tega. Če je v hiši mrlič, takoj pošljejo po njega, zakaj najbolje on vé, kaj je treba k mrliški postelji; če zboli sosedu živinče, takoj mora Francè pomagati s svojimi leki; če je koga pičil modras — kaj vedó vsi zdravniki na svetu? Francè pa pride, dobro „zagovori“, prekriža in pomaže, če se mu zdi potrebno, pa mora odleči. Tudi proti vsakoršnemu prisadu zná „zagovor“, pa takšen, ki gotovo pomaga, kakor gotovo vsakdo pošlje po njega, če je živina ali človek v stiski. Ni čuda potem, če so pametni možje že ugibali, kaj neki bo potem, ko strica ne bo več.

Francè ima veliko moč tudi do brata.

Videl je Lovrovo potrnost in Ivankino žalost, tudi njemu se je stožilo na stara leta po ljubem miru, in mislil si je: kaj neki nam treba nove

gospodinje v hišo? Ivanka umè dobro svoj posel. Dokler je še doma, naj tudi gospodinji; ko se ji pa ponudi prilika, da se kam omoži, tedaj naj si Lovro sam poišče nove gospodinje. Tako je dejal sam s seboj, in ko bi bil povedal svoje misli na glas, pritrčila bi mu tudi vsa vas in še Mala Polica, kjer je omožena Lenčkova najstarejša hči Marija.

Francè ima pri bratu shranjeno vso doto, nekaj dedščine in vse zaslužke. Seveda, nikoli ni mislil, da se bodeta razdrla. Lenček bi to močno čutil, ker one tirjatve ni malo. To je Francè vedel prav dobro in tudi izkusil uporabiti svoj vpliv.

Deževno dopoldne je bilo tedaj, jeden teden pred poroko.

Oče Lenček je po stari navadi nekaj popravljaval v kolarnici; samouk se je bavil s tremi rokodelstvi, namreč z mizarstvom, sodarstvom in zidarstvom. Ker ni bilo blizu nobenega mizarja, delal je vse za domačo potrebo in pa — za vse mrličè na Veliki Polici mrtvaške krste. Sam je že večkrat pravil, da jih je naredil že toliko, da bi oni, ko bi se vrnili, samo vsak po jedenkrat potegnili z obličem, pa bi bila njegova krsta dovršena. Kar je naredil drugim, ni nikoli naredil za denar. „Bog poplačaj, reci! ti boš pa že odvrnil s čim drugim!“ tako je odslavljal sosede, ki so odnašali sad njegovega prostovoljnega truda.

Ko je prišel k njemu stric Francè, popravljaval je kratko pipico v ustih in prav počasi obračal z drugo roko novo platišče. Hlapci so bili namreč oni dan, vozeč seno, strli kolo in sedaj treba poprave. Lenček sede na bližnji čok, oddahne se in pogleda brata, ki je naslonil palico, ob kateri se je vedno opiral, na zid in začel:

„Ne bom ti dolgo pravil, zakaj sem prišel danes k tebi, saj sva brata. I, kako Janez, ali misliš res vzeti tisto Žefo?“

Lenček molči nekaj časa, kakor da se mu zdé bratove besede malovredne, potem pa reče: „Ti si čuden! Mari misliš, da se meni, staremu možu, spodobi in ljubi z ljudmi zbijati šale?“

„Verjamem, verjamem, Janez, a doslej nisem verjel, da bi utegnilo biti to res. Saj imaš že dorastle otroke. Pomisli: Marija je že nekaj let iz hiše, Ivanka gospodinji tako dobro, da smo vsi zadovoljni, in Lovro bo danes ali jutri tudi sam gledal, da si poišče gospodinje, posebno, če se kmalu omoži Ivanka. Torej, kakor vidiš —.“ Ni mogel končati, brat mu je prestregel besedo:

„Seveda; kakor vidim, bodem, kar se tiče moje lastne potrežbe, čim starejši, tem bolj osamljen. Saj ti ni neznano, da je človek, kolikor bolj v letih, toliko bolj nadložen. Prav zato bi rad imel na starost kakšnega človeka, ki bi mi dal kupico vode, kadar je bom potreben.“

„Pa vendar ne boš res vzela v zakon tiste Žefe, ki je ona leta služila pri nas? Vsaj zastran otrók — Janez, kaj si bodo mislili otroci? Pred dvema dnevoma sem stopal po stezi tam-le doli pod našim vrtom. Lovro in Ivanka sta za ograjo obirala jabolka. Nihče me ni opazil. Tedaj sem slišal ta-le pogovor:

„Ivanka, ali se kaj bojiš nove matere?“

„Ne, marveč sram me je, da je tako.“

„Ali ji boš mogla rekati mati, dasi smo ji rekali že kdaj dekla?“

„Prav težko.“

„Jaz pa ne težko, ne lahko, ker jaz ji ne porečem mati nikdar.“

„Kaj pa pravi oče?“

„Jaz še nisem črhnil besedice o tem ž njim, on z menoj pa tudi ne. Saj ga poznaš: vse zvemo le od drugodi.“

„Lovro, naši hiši se bližajo hudi časi, to slutim.“

„Srečna si, da jih le slutiš, jaz pa vem, da jih ne bom gledal, rajši pojdem strani. Bivši naši dekli se ne bom pokoraval, ona mi ne bo kruha dajala.“

„Lovro, kaj bo pa z menoj, o tem še misliti ne morem. Nikjer še nisem bila po svetu, kaj bo torej z menoj, če me ostaviš samo doma?“

„Ljuba moja, ti si ženska, in to je dobro. Ve se zajočete in dobro je; a z nami, moškimi, je drugače. Prav odkrito ti povem, da dostikrat sam ne vem, kaj počenjaj, tako sem že obupal.“

„Toliko sem slišal“, končal je stric Francè, „in prav na tistem sem se splazil mimo, da bi me ne opazila. Nisem jima hotel pokazati svojega mišljenja.“

„Kar je zastran tega, prepozen je sedaj vsakoršen svèt. Izbiral sem po svoji volji in imel bom tudi po svoji volji. Zato nisem nikomur odgovoren.“

„Morda pa vendar“, dé naglo stric in pogleda brata naravnost v oči. „Povem ti, da meni ne bo dekla žlic štela in ne kruha rezala.“

„I, kdo te bo pa silil? Tudi otrokom bom rekel, da se ne bo nova gospodinja nikomur vsiljevala, naj se torej nikar ne čudijo; celemu svetu usta mašiti zaradi tega, vеди, zdi se mi preneumno. Kdor hoče vsem ljudem zavezati jezike, na vsem svetu ne dobi vezi tako velike. Tako sem bral te dni, in resnično je. Toliko pa tudi rečem, da mi ne bodo, in ne maram, da bi mi otroci zapovedovali, dokler jaz vem, kaj delam, in tudi če potegne z vami vsa vas in ves svet. Lenček še ni pojedel dane besede.“

„Kakor vidim, ne daš se prav nič pregovoriti!“

„Vse zaman!“

„Glej, potem je tudi meni nemogoče dalje bivati pod rodno streho. Rajši pojdem na Malo Polico k Mariji.“

„Kamor hočeš, če ti ne ugaja pri nas“, zavrne ga moško Lenček.

„Dobro! Pripravi ono, kar je moje, pa pojdem iz hiše.“ Tega se je mož vendar nekoliko ustrašil, a svoje bojzljivosti ni hotel pokazati in rekel:

„Če že ni drugače, in je vam moja ženitev tako nevšečna.“

Tako se je končal pogovor, od katerega je pričakoval Francè tolikega uspeha. Žalosten in molčé je zapustil kolarnico.

Po vasi so že ugibali to in ono, v Lenčkovi hiši pa je bila stvar vsem dognana. Lovro ni rekel ničesar, Ivanka je hodila semtertje s solznimi očmi, stric Francè se je izogibal dela pa tudi brata. Oni dan pred poroko je zvedel, da Marija ne pride k svatbi, in kar molčé se je odpravil na Malo Polico. Sploh so se vèdli o svatbi tudi domačini prav mrzlo. Že naprej so govorili, da to ne more biti nikako popolno veselje, marveč svatba, podobna mrtvaški sedmini. Še

najbolje se je godilo Lenčkovemu sosedu Podgorcu. On je uporabil ugodno priliko in zopet rabil svojo zgovornost na pravem mestu, kakor je rad pravil sam. Bolj ko so se drugi držali kislo in mežavo, toliko živahneje je on „podiral“ svoje šale in toliko slastneje je užival božje darí, katerih res, to moramo reči, ni nedostajalo na svatbi, ako je nedostajalo tudi vsega drugega, kar rodi pravo veselje.

Podgorec je nalašč nekolikokrat podrezal soseda Možino, ki je sedel na drugem koncu mize,

češ: „Miha, ali res že spiš? Kaj se držiš tako žalostno, kakor da so te kokoši pozobale? Na svatbi smo, in če se človek na svatbi ne veseli, ali se bo mari na pogrebu?“ Prvič mu je Miha odgovoril nekaj takega, kakor da je tudi on vesel, a vsi ne morejo govoriti, če jih je več okolu mize; ali drugič mu je povedal naravnost in brez vseh navadnih okoliščin, da se mu dremlje, in pa to, da je vsake reči jedenkrat konec. Podgorec ni bil zadovoljen ž njegovim odgovorom

in šalil se je ž njegovo neokretnostjo; drugi gostje so pa vendar čutili, da bo treba menda odriniti, ker res govori Podgorec že doberšen čas namestu vseh drugih.

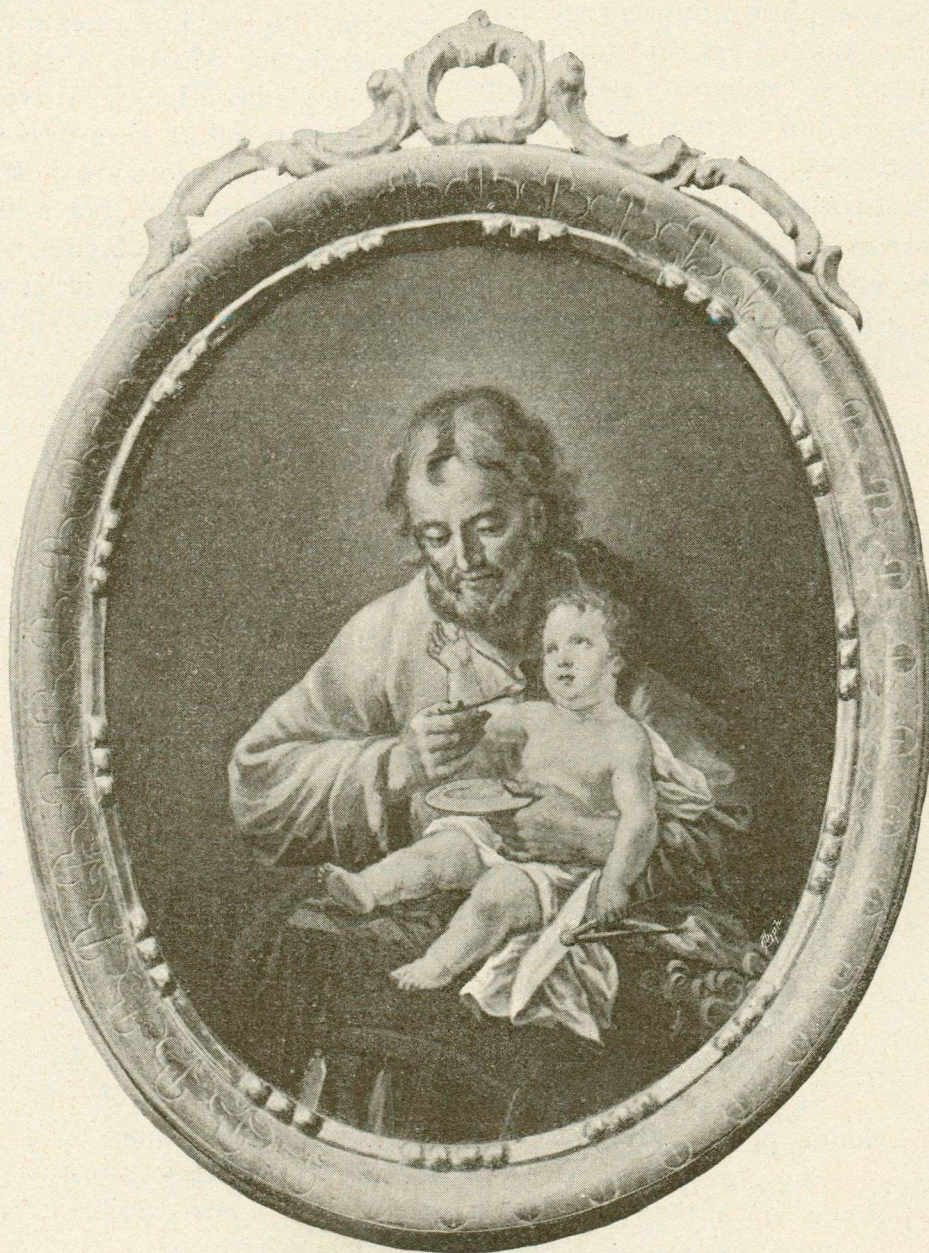
Drugi dan po Lenčkovi svatbi se je začela na Veliki Polici trgateg.

Solnce je veličastno priplavalo izza višnjevih gorá na vshodu. Rosne kapljice so se bliščale v tisočernih barvah po travi in jesenskih cvetlicah. Iz vinogradov pod Veliko Polico je odmevalo veselo vriskanje in petje zgodnjih trgačev. Kdo bi se tudi ne veselil, saj kaže letina obilo božje kapljice. Marsikatero suho grlo bo zmočila in pokrep-

čala prihodnjo zimo, marsikatero zaprto srce bo omehčala, da bo oznanilo svoje jade, marsikateri jezik se bo omajal po blaženem božjem daru. Da, trta je res dar nebeški in trgateg najveselejša dôba v poljedelčevem delovanju.

Vendar ne stopata Lenčkov Lovro in Ivanka vesela v vinograd za drugimi delavci. Molčé sta pogledovala drug drugega, kdo bo izpregovoril prvi.

„Kako si se zabavala sinoči poleg nove mačehe, Ivanka?“ vpraša on.

Sv. Jožef, rednik Jezusov. (Slikal Leop. Leyer.)

„No, kaj? Ni bilo tako slabo“, zavrne ga sestra in pogleda v stran.

„Pa vendar kako?“

„Ne kaže, da bo napačna ženska.“

„Ali se ti ni nikoli zaletel jezik, da bi ji dejala: Ti Žefa?“

„Tega ne, a dostikrat mi je bilo že na jeziku.“

„Glej, jaz sem pa stvar že tako ukrenil, da ne ostanem več doma. Oče bode gospodaril sam, saj vidiš, da je nas vse popolnoma pregledal, naj si pa tudi pomaga sam. Vest mi tudi pravi, da se s tem umaknem še večjemu grehu, ker vedi, da poslej ne bo več mirú v naši hiši. Zakaj bi se človek ne izognil taki grešni priložnosti.“

„Lovro, lepo te prosim, nikari tega!“

„Kaj pa naj storim, ljuba sestra!“

„Potrpi, saj ne bo vedno tako, potrpi Lovro!“

„Ne morem, dasi bi rad ostal radi tebe. Kaj mi bodo rekli ljudje?“

„Lovro, ostani!“ prosi ga Ivanka.

„Ne boj se, sestra moja! Pri vojakih sem bil korporal, mislim, da se tudi drugodi prerijem skozi svet. Materino doto vzamem, to sem že sklenil, in pojdem strani. Ko se ustanovim za trdno na kakšnem kraju, ne zabim te, ljuba Ivanka, pisal bom pó-te.“

„Lovro, jaz nisem bila še nikjer po svetu, Lovro — —.“ Še bi bila govorila, a zaradi nekega šuma, ki je prihajal izza bližnjega grmovja, ustavila sta pogovor in gledala, kdo se prikaže navzgor po stezi. Za nekaj trenutkov se pridrsa po stezi oče Možina s polnim brentačem na rami. Ugledavši Lovra in Ivanko, reče: „Težko je, težko, posebno če moraš s težo grozdja prenašati še grehe sinočne gostije. Jaz nisem več za take pojedine. Oh, glava me boli. Zakaj nisem bil rajši doma okolu živine.“ Možina je godrnjal še dolgo potem, ko je že prišel mimo njiju, a naša znanca ga nista več slišala, ker sta stopala nizdol v vinograd. (Dalje.)

Na tuji zemlji.

XIII.

Dolga se vrsta vozov po ulici vije široki,
 Ljudstva jo spremlja nebroj, sije mračno jim pogled.
 Žalen mrtvaški sprevod — postanem, srcé se mi zdrzne:
 Takega nisem še jaz videl pogreba nikdár!
 Perja rudečega šóp na krsti naj križ nadomešča,
 Križ, ki poslednji je nanj duše nam up prikovan.
 Po svečeniku zaman okó se ozira boječe,
 Ki bi molitve pojóč mrtveca spremljal v pokóp.
 Zadaž za krsto vihrá zastava in zopet zastava,
 Čudni so znaki na njih, kdo jim razúmi pomèn?
 Eden je jasen, očit — od gróze mi krči se duša:
 Satanov studni obráz spremlja pokojnika v grob — —
 Godba pred krsto igra davorije, koračnice hrúmne —
 Kam te je, ljudstvo, napuh, kam te privéla je strast!
 Roma krščanska, gorjé, na tvojih zdaj tleh posvečenih
 Novo paganstvo bujnó žéne strupene kalí!
 Ljudstvo, in ti se režiš? Nesramna ti pesem iz grla
 Vrè, ko do tihih gomíl spremljaš sodruga teló?
 Oj, da se krsta odprè, da dvigne iz nje se nesrečnik,
 Bled in mrliško-grozán — pač bi umolknilo ti!
 Pač bi strah in trepèt, obup se ti duše polotil,
 Da le besedo bi on eno izrekel samó! . . .
 Toda — pravljíca, veliš, pravljíca je svet tam za gródom,
 Vse je končano, ko v prah bedno se truplo razspè —
 Ljudstvo nesrečno, nikar! — zaplakaj, v solzàh se potôpi:
 Strašna slepota mračí tvojega uma pogled!

Huda ura.

(Spisal dr. Jos. Križan.)

(Konec.)

Da je bliskavica posebna vrsta bliska, trdi Klein, ki je zanesljiv opazovalec. Klein razklada tako-le: Ako primerjamo črte, ki značijo razširjanje hudih ur, z razširjanjem bliskavic, uverimo se, da niso jednake, kar bi moralo biti, ko bi bile bliskavice hude ure v daljavah. Dalje se dogaja največje število hudih ur koncem meseca rožnika, največ bliskavic se pa vidi meseca vel. srpana.

Oblasti blisek se razlikuje od omenjenih bliskov po postanku, hitrosti in obliki; prvi dve vrsti bliska preletita namreč zrak tako hitro, da blisek komaj opazimo, oblasti blisek pa traja več sekund, tako, da ga lahko opazujemo. Ta blisek se imenuje oblasti blisek zaradi svoje oblike. Večkrat izgine brez hruma, toda včasih se obla tudi razpoči, in tedaj je baš tako nevaren kakor drug blisek.

Akoprav se oblasti blisek vidi redkokdaj, vendar sta Arago in Klein nabrala o njem veliko podatkov.

Laska je opazoval v Pragi hudo uro od leta 1840.—1885. in je opazil samo dvakrat oblasti blisek, in sicer dné 25. kimovca l. 1841. in dné 31. grudna l. 1842.

Predstojnik postaje Beuzville je opazil dné 17. vel. travna l. 1852. oblasti blisek.

Ministerijalni uradnik Meunier je opazil v Parizu leta 1852. dvovrstni oblasti blisek.

Dné 8. svečana l. 1860. je udarila oblata strela v Bouin-u (departement Loire) v šolsko poslopje. Tedaj so videli učenci v šolski sobi ognjeno oblo, ki je ubila štiri učence.

Müller omenja v svoji fiziki, kako je udarila vijugasta strela dné 13. mal. srpana l. 1869. v Strassburg-u v topol in kako je potem skočila iz topola električna ognjena obla 840 m daleč v kostanj ter ubila dva pod kostanjem na klopi sedeča vojaka, a tretjega težko ranila.

Časnik „La lumière électrique“ poroča, da so oblasti blisek opazili dné 7. vinotoka l. 1876.

Dalje omenja Plaute v svoji knjigi: „Recherches sur l'électricité“ znamenito vrsto oblatega bliska, ki so ga videli v Parizu dné 18. velikega srpana l. 1876. Na nebu je bil namreč videti niz biserjev, kakor da bi bili nanizani na žarečo nit. (Prim. sliko str. 152.)

V Amiensu je udarila dné 24. sveč. l. 1884. oblata strela isti čas v sedem različnih predmetov.

Dné 29. mal. travna leta 1886. je v Hirschberg-u ob hudi uri videlo več oseb oblasti blisek.

Ker blisek naglo preseka zrak, z bok tega nastane pok, baš tako, kakor kadar z bičem presekamo zrak. Toda blisek preleti več milj, zato je ta pok trajen. Grom se sliši jako različno; ta različnost je pa odvisna od oddalje in tudi od leže mesta, od koder pride zvok. Ako se je blisek sprožil blizu nas, slišimo samo jeden pok. Ta pok se odbija dalje na oblakih, gorah, gozdih in poslopjih, zato ga slišimo, kakor da bi se sodi valili po kamenju. Temu pojavu pravimo grom. Novejši čas je dokazal Kämtz, da je to valjanje ali kotanje večinoma odvisno od bliskovega svojstva in gromovega širjenja.

Blisek vidimo prej, nego slišimo grom, ker se svetloba veliko hitreje širi nego zvok. Svetloba se širi namreč tako hitro, da vidimo blisek skoro prav isti čas, ko je nastal, zvok pa preide v jedni sekundi samo 333 m. Kolikor sekund torej mine od trenutka, ko smo videli blisek, pa do tedaj, ko smo zaslišali grom, tolikokrat 333 m je oblak od nas.¹⁾

Odgovoriti moramo še na vprašanje: Je-li blisek kdaj brez groma? Znano je, da so bliskavice bliski brez groma. Toda izkušnja nas uči, da tudi za vijugastim bliskom ter za ploskvatim bliskom ne grmi vselej.

V Penzingu pri Dunaju je doživel Schrötter hudo uro, ob kateri se je močno bliskalo, grmelo pa nič. Toda Reimann je slišal dné 4. malega srpana l. 1886. grom ob hudi uri, bliska pa ni videl, kar je možno, ako se blisek iz oblaka sproži navzgor.

Blisek, za katerim ni groma, dogaja se torej v velikih višavah, kjer je zrak jako redek. Tudi tedaj nič ne zagrmi, ako se sproži električna cele oblakove plasti na celo bližnjo plast drugega oblaka, kakor se godi pri bliskavicah, katere razsvetle ves oblak.

Električna oblakova se kot blisek sproži ali v bližnji drugi oblak, ali pa kot strela v kak predmet na zemlji.

Kaj pa je vzrok, da se sproži blisek v predmete na zemlji? Oblakova električna odbija istoimensko električno zemljo, raznoimensko pa privlačuje. Če je torej oblak pozitivno električen, zemlja pa negativno električna, tedaj se obe elektriki privlačujeta, ker je v oblaku ravno na-

¹⁾ Kdor nima na uri kazala za sekunde, naj se prime za žilo ter naj 11 žilnih udarcev šteje za 10 sekund.

sprotna — raznoimenska električna. Ako je ta privlačnost zaradi napetosti dovolj močna, tedaj se električna oblaka združi z električno zemljo, ali z drugimi besedami — tedaj trešči. Ker ima električna v oblaku največjo moč do predmetov, kateri so oblaku najbližji, in ker je tudi napetost elektrike najmočnejša na visokih in šiljastih predmetih, zato se blisek sproži najrajši v visoke zvonike, drevesa, dimnike itd.

V 33 letih je treščilo na Francoskem — kakor je opazoval Evrard — v 386 zvonikov in je ubilo 103 cerkvenike.

Meseca rožnika l. 1886. je treščilo v Grad v Gradcu in istega leta meseca malega srpana v zvonik stolne cerkve na Dunaju.

Dne 12. mal. srpana leta 1890. je treščilo v zvonik pri sv. Bolfenku v Ljutomerskih goricah ter ubilo cerkvenika Matevža Rubina, ki je zvonil ob hudi uri. Ob hudi uri je namreč jako nevarno zvoniti.

V ravninah je pa že dovolj visok plot, grm, kozolec in tudi človek sam; zato je nevarno stati ob hudi uri pod drevesi.

Toda blisek gre rad tudi za vodo; zato ob hudi uri strela često udari v vodo in se torej tedaj ni varno kopati.

Blisek sledi rad slednjič prepihu, dimu in dvigajočim se vodenim parom. Tok zraka, ki gre za železničnim vlakom, privlačuje blisek za seboj, in zato se je že pripetilo, da je strela udarila v železnični vlak; toda ker je na vozovih mnogo železa, odvodi se blisek po železu hitro v koleje.

Naglo tekoč voz ali hiteč človek tudi spravi za seboj zrak v tok, in ta gibajoči se zrak rad potegne blisek za seboj; često je že strela udarila v ljudi, ki so ob hudi uri tekli.

Nevaren je tudi prepah, ker za njim rada udari strela. Prav tako je nevarno, ako se ob hudi uri kuri, ker se dviga dim iz dimnika; zakaj tudi dim vleče blisek na-se. Razven tega pa privlačuje dimnik strela že zato, ker je najvišji del celega poslopja. Tudi so v dimniku še saje, katere so dober prevodnik elektrike. — Izhlapljenje in vlažni zrak vlečeta blisek na-se, zato se je že često dogodilo, da je ob hudi uri strela udarila tje, kamor se je bilo zbralo mnogo ljudi in živalij. Tako se je že pripetilo, da je ob hudi uri treščilo v ljudi in živino, ki so se zbrali na sejmu, da je treščilo v čedo ali v vojaški tabor.

Posebno rad sledi blisek kovini, in to je jako znamenito za strelovode.

Blisek ima strahovito moč. Strela zvije, pretrga in prevrta, dostikrat celo raznese in razmeče trdne predmete; često je strela že cele pečine po-

rušila in v velike daljave razmetala. Strela tudi raztopi predmete in sicer ne samo kovine, ampak tudi kamenje in jih prevleče s posebnim lošem. Strela pa ne raztopi samo površine predmetov, ampak se zarine tudi v zemljo in v pesek in raztopi pesek tam, kamor je udarila. Tako nastanejo tako imenovane bliskovne cevi, katere so često globoke in tudi vejaste. Blisek užge vse predmete, ki so gorljivi, kakor slama, drva, obleka. Toda često strela vendar ne užge predmetov, v katere udari, dasi so dotični predmeti gorljivi, in sicer zato ne, ker presilno in pre naglo udari. Tako strela imenuje narod „vodeno strela“. Največkrat užge blisek s slamo pokrito poslopje in sicer zato, ker slama zaradi dežja postane mokra in je tedaj dober prevodnik.

Ker kovine najbolj od vseh predmetov na-se vlečejo strela, vprašamo, ima li blisek na brzojavno ali telegrafsko in telefonsko žico kak vpliv? Vprašanju odgovarjamo po Steinheilju, da so te žice pravi strelovodi v največji obliki, in da je njihovo delovanje znamenito. Dalje so te žice spojene z zemljo, in električna oblakova prav lahko po influenciji vzbudi v njih sebi nasprotno električno. Ako je n. pr. oblak pozitivno električen, vzbudi se v tem slučaju v žici negativna električna; obe elektriki se privlačujeta, in jasno je, da se na ta način kaj lahko električna oblakova sproži v telegrafsko ali telefonsko žico. Te telegrafske in telefonske žice so po mestih napeljane visoko nad strehami in so po tem posebno izpostavljene zračni in oblakovi elektriki, toda v tej višavi so te žice tudi pravi strelovodi, zlasti ako so njihovi železni drogovi spojeni z zemljo. A ker se raztezajo žice večkrat po več milij od hudournih oblakov v daljavo, zato ima blisek na tem dolgem potu po žici velik odpor, in prav zato dostikrat žice uniči in raznese ali celo raztopi. Tako se je l. 1847. blisek sprožil v Bruck-u v telegrafsko žico in je šele tri milje od todi, v Mareinu, uničil dvajset telegrafskih drogov. Čestokrat pa preleti blisek še daljšo pot ter stoprav na oddaljeni postaji naredi veliko škodo.

V novejšem času je dokazal Baumgartner, da v telegrafskih žicah more tudi različno električno stanje v zraku povzročati tako napetost elektrike, da nareja veliko škodo.

Redkokdaj se opažajo električni pojavi na železniških kolejnih (šinah), zato, ker električna sproti hitro odteka v zemljo, toda vendar so opazili električne iskre tudi že na kolejnih. Svinčene cevi, katere rabijo za vodovode in plinsko razsvetljava, sledi blisek posebno rad, in pogostoma se je že pripetilo, da je blisek take cevi ali pretrgal, ali raztopil, ali pa popolnoma raztrgal.

Tudi na podzemeljske in podmorske žice, kakoršne so v „kablju“, vpliva blisek ter moti brzojavljenje po njih.

Posebno rado treska v visoka drevesa in sicer zato, ker molé v zrak in ker listje in vejje strelo privlačuje s svojim sokom in zaostreno obliko. Dalje so tudi korenine, ki segajo globoko v vlažno zemljo, dober prevodnik. Blisek drevesno deblo ali razkolje in skorjo olupí, ali pa celo deblo uniči, raztrga in daleč raznese.

Najrajši trešči v hraste in topole, a tudi rado v breze, borovce, hoje, hruške, slive, zlasti tudi v orehe.

Blisek usmrti mnogo več ljudij, nego mi slimo. Na Francoskem je v tridesetih letih strela ubila 2222 moških in 929 ženskih; na Bavarskem je zadela od 1854.—1857. l. 511 oseb. Često se pripeti, da strela zadetim osebam raztrga tudi obleko. Znamenito je dalje, da osebe, katere je zadela strela, ostanejo v istem položaju, kakor so bile poprej. V časniku: „La Nature“ omenja Rouyer več primerov, kateri to potrjujejo. Meseca mal. srpana l. 1845. so stopili blizu Vitry le François trije možje ob dežju pod topol, četrti pa pod vrbo. Hipoma trešči v vrbo, mož pa je le slonel ob vrbi, in obleka mu je gorrela. Tovariši so šli k njemu in so opazili, da je mrtev. Dné 16. mal. srpana l. 1866. je ostala v Saint Romain les Atheux gospodinja s svojim štiri mesece starim otrokom ob hudi uri sama domá. Domačini so našli, vrnivši se s polja domov, v kotu klečečo ženo — mrtvo; ubila jo je namreč strela; speči otrok je pa ostal živ.

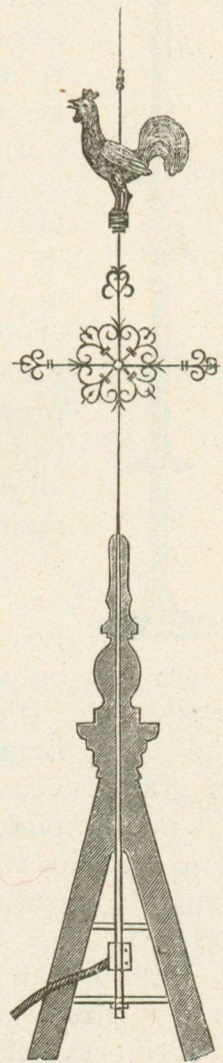
„Ko smo že v zraku, naj vam povem nekaj o strelí. Ona vam igra smešne igre. Včasih je udarila v cerkev polno ljudstva, pa nikomur nič prizadela! Drugikrat je zopet zalotila človeka, raztrgala mu obleko, pokvarila denar in drugo kovino, katero je imel na sebi, človek pa je ostal zdrav in vesel.“¹⁾

Na Bavarskem je pl. Berold v petdesetih letih naštel 3448 požarov ter se uveril, da je vsako leto več takih požarov, katere napravi strela. Baš tako raste število požarov po blisku tudi v drugih deželah. Freyberg²⁾ je opazil, da raste na Saskem zlasti število tako imenovanih vodenih strel. Od l. 1874.—1883. je bilo ondi 415 ognjenih in 1026 vodenih strel.

Ako se sproži blisek v predmete, tedaj jih, kakor smo že omenili, užge, uniči ali kako drugače poškoduje, in baš radi tega so si prizadevali učenjaki že od nekdanj, kako da bi se strelí izognili.

Reimann¹⁾ je dné 17. mal. srpana l. 1717. prvi opazil, da blisek posebno rad udari v železno žico, in Franklin je dokazal, da se na bodcih železne žice zbira električna. To je bilo umnemu Franklinu dovolj, da je dné 29. malega srpana l. 1750. omenil, kako bi z železnimi bodci lahko odvrčali strelo. Toda pravi strelovod je izumil Slovan in ta je bil duhovnik Prokop Diviš, rodóm Čeh, porojen dné 1. vel. srpana leta 1696. Leta 1750. je Prokop Diviš izumil ravno to, kar je pozneje našel Franklin, ter je l. 1752. naredil prvi strelovod. Četudi je ta strelovod ali „meteorologični stroj“, kakor ga je imenoval Diviš, bil sestavljen iz mnogih kosov, vendar je jako koristil, ker je na njegovi podlagi osnovan današnji jednostavni strelovod.

Strelovod ima sesalo, vodilo in odvodilo. Sesalo je precèj debela železna, oglata ali okrogla palica, katera je na strehi tako pritrjena, da ji tudi vihar ne more nič. Železno sesalo mora biti dosti debelo, da lahko vsprejme vsak, tudi najmočnejši blisek in ga vodi naprej. Dalje se mora sesalo postaviti na najvišje mesto, to je na sleme poslopja. Ako ima pa poslopje stolpič, tedaj naj se sesalo nanj postavi. Vetrnjače in ostali predmeti, s katerimi se lepša streha in celo poslopje, morajo se spojiti s sesalom, zlasti ako imajo bodce. Da ima sesalo lepšo obliko, postavljajo nanje tudi često vetrnjače. Na zvonikih postavljajo na sesalo križe, orle, peteline itd., toda ti predmeti morajo se tako postaviti na sesalo, da bodec sesala sega precèj više, kakor pa ti predmetje, in da se na sesalo natakne stvari prav lahko vrté okoli sesala. Sesalo mora namreč biti poostreno na zgornjem koncu, t. j. imeti mora bodec, ker tako sesalo močnejše električno. Leta 1823. so predlagali Francozi, da naj se bodec sesala napravi iz medenine, in da naj se nanj privari še 5 cm dolg bodec iz platine. To platinsko ost so potem še z bakrom prikovali na medenino. Toda ker je že najslabši blisek raztopil tako ost, ni bilo tako sesalo za rabo. Leta 1854. so

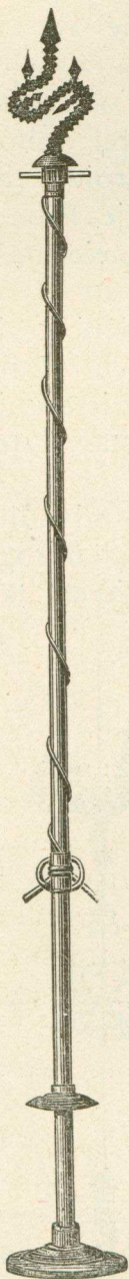
Strelovod vrh stolpa z vrtečim se petelinom.

¹⁾ Cezar Cantù. Buon senso e buon cuore.

²⁾ Iris.

¹⁾ Fischer: Geschichte der Physik.

priporočili Francozi nov bodec in sicer bolj top, kakor prvokrat. Dejali so: železno sesalo naj bo 2 cm debelo, ovito naj bo sesalo odzgoraj z zavojem, ki je 1 cm debel. Nanj se privije platinski čoln, ki je 4 cm visok in odzdolaj 2 cm debel. Da bi bil ta bodec cenejši, zato je lahko jedro železno, da je le ta čoln vsaj zunaj prevlečen s platino. Toda ker je to sesalo predrago, zaradi tega so priporočili Francozi l. 1855. bakreno sesalo; bakreno sesalo je tudi jako pripravno, ker baker za srebrom najbolje vodi elektriko.

Bein-ov
strelovod.

Kuhn trdi, da je srebrni bodec najboljši, in sicer zato, ker srebro najbolje vodi elektriko. Sesala s srebrnim bodcem rabijo po Francoskem. Po nemških deželah rabijo bakrena, odzgoraj zašiljena sesala, bodce jim še pozlaté, dasi to ni potrebno. V novejšem času so priporočali nikel za bodec sesala; toda ker stavi nikel elektriki največji odpor, ni za tako porabo. Bodci sesala naj se torej napravljajo iz zlata, srebra ali bakra; zakaj železo, platina in nikel stavijo elektriki prevelik odpor. Ker je pa baker ceneji kakor zlato in srebro in za srebrom najbolje vodi elektriko, zato naj se napravljajo bodci sesala iz bakra. Ti bakreni bodci se pa morajo pozlatiti ali posrebriti, da jih zrak in vlaga ne razjesta, in sicer se morajo pozlatiti ali posrebriti v ognju, ne pa galvaniški, ker se v ognju pozlačenih ali posrebrjenih stvari zlato in srebro bolje primeta.

Posebno vrsto bodcev je naredil Bein iz neke tvarine, v kateri je največ grafita. Glavni bodec je najširši in ima še štiri manjše bodce. Najvišji bodec stoji navpično in je zasekan v obliki velike tiskane črke S. Na različnih mestih te črke so postavljeni manjši bodci.

Rabijo tudi taka sesala, katera imajo več bodcev. Imhof je okoli glavnega bodca namestil še štiri prav tako dolge bodce kakor je glavni; ti pa so stali po strani, in sicer so bili nagnjeni za 45° . Taka sesala so rabili že davno; v najnovejšem času jih rabi tudi Melseus in njega posnemajo mnogi drugi.

Bodec sesala mora biti dalje višji kakor vsi drugi deli poslopja, katero ima strelovod varovati strele, ker jedino tako je bodec oblaku najbližji; baš zato je visokost sesala odvisna od oblike in velikosti poslopja.

Franklin je trdil, da mora biti sesalo nad slemenom 1.89 m do 2.52 m in da je treba na velikih poslopih dveh sesal ali celó treh.

Vprašal bi pa kdo: kako daleč naokrog brani strelovod strele? Na to vprašanje je odgovorila francoska komisija l. 1823. Potrdila je namreč pravilo, katero je Charles sestavil. To pravilo se glasi tako-le: „Strelovod varuje vse predmete, kateri so v krogu, ki ima za svoj polumer dvakratno višino sesalovega bodca.“ Če je torej kaka stvar dalje od strelovoda, kakor dvakrat toliko, kolikor je sesalo visoko, tedaj te stvari strelovod ne varuje več. Arago in Buchner sta potrdila s poskusi to pravilo.

Sesalo se mora postaviti na tako mesto poslopja, da je celo poslopje pod njegovim varstvom. Ako kateri del poslopja ne bi bil pod varstvom strelovoda, tedaj se mora napraviti vsaj vodilo po tem delu. Vsi visoki deli poslopja, ki so iz kovin, n. pr. železni dimniki, morajo se združiti z vodilom.

Vodilo ima nalogo, da odvodi elektriko v zemljo, zato mora dobro voditi elektriko ter mora biti iz tvarine, katere elektrika ne more uničiti. Tudi mora vodilo biti tako, da ga zrak ne razjé, vendar ne sme biti predrago. Zato se vodilo nareja iz železa in bakra. Železo je cenejše od bakra, treba je veliko večje toplote, da se raztopi železo, kakor pa da se raztopi baker, železo je tudi trše in stalnejše ter dobi po elektriki gibkost, dočim postane baker krhek. Baker je pa zopet zato boljši, ker mu zrak ne škoduje; železo pa rjaví in zbok tega tem slabše vodi elektriko, čim dalje je na zraku.

Z mnogimi poskusi je dokazal Arago, da mora okroglo vodilo iz železa biti 13.5 mm debelo, dočim bakreno zadošča, ako je debelo 5.5 mm.

Toda vodilo je lahko tudi žičasto in sicer iz železnih ali bakrenih žic. Ako je vodilo iz bakrenih žic, tedaj naj znaša prerez vsake žice 0.3 do 0.6 cm in celo vodilo 10 do 19 žic, posamezne žice železnega vodila pa naj imajo 0.8 do 1.2 cm prereza.

Tako se vendar ne sme nikoli prirediti vodilo, da bi ga bilo nekaj iz bakra, nekaj pa iz železa.

Po obliki je vodilo ali okroglo ali oglato ali pa iz žic spleteno. Za rabo je pripravno okroglo bakreno vodilo. Oglato železno vodilo zarjaví prej nego okroglo. Da se železno vodilo brani rje, mora se prevleči s cinkom. V vrv spleteno vodilo iz železnih ali bakrenih žic se lahko prestavi z jednega mesta na drugo; tudi je dobro, da se tako vodilo vsled toplote ne more podaljšati, ker so posamezne žice preveč zavite. Rja pa tako iz žic spleteno vodilo hitro

razjé, tudi človek ne opazi z lepa, kdaj se tako vodilo razpoka.

Vodilo odvaja elektriko v vodo ali v zemljo, toda ker zemlja in voda nista tako dobra prevodnika elektrike, kakor kovinsko vodilo, zato je treba, da se spodnji del vodila dotika zemlje, kolikor se le največ more; in baš zato napravljajo na spodnjem koncu vodila velike bakrene ali železne plošče ali cevi. To kovinsko „odvodilo“, kakor imenujemo te plošče in cevi, mora se prevleči s cinkom, da ga vlaga ne uniči.

Na Francoskem je določila l. 1855. posebna komisija, da se mora odvodilo postaviti v vodnjak, v katerem ni nikoli manj vode, kakor za jeden meter. V ta vodnjak se mora dalje postaviti 12 do 15 cm široka, na več mestih prevrtana cev, in sicer se mora postaviti ta cev na dno vodnjaka, da se zemlje dotika. Na to cev se pritrdi potem vodilo. Odzgoraj se ta vodnjak zadela s kameneno ploščo.

Ako je poslopje na skali, tedaj se mora na najnižjem mestu izkopati vodnjak in v ta vodnjak se mora vodilo speljati in se tam z odvodilom spojiti.

Holtz trdi, da odvodilo mora biti bakrena plošča, katera je pol kvadratnega metra velika, ako se postavi v vodnjak, ako pa ni vodnjaka, tedaj mora biti velika jeden kvadratni meter.

Mesto kovane plošče priporoča Calland galvanizovano železno sidro (maček). To sidro se postavi v koš iz železne žice in koš se napolni s premogom.

Akademija znanosti v Berlinu je priporočila leta 1880. bakrene mreže za odvodilo in Ulbricht je našel z računom, da so taka odvodila res boljše nego druga.

Iz omenjenega se učimo, da se odvodilo ravna vselej po tleh, v katera se postavlja, in da mora biti odvodilo jedino iz galvanizovanega železa ali iz bakra.

Toda, ker se odvodilo lahko poškoduje ali celo uniči, zato je treba, da se označi mesto, na katerem se potem lahko večkrat pogleda, ni-li poškodovano.

Toda to ni dovolj, da se vsak posamezni del strelovoda priredi pravilno in dobro, ampak ti deli se morajo dobro spojiti med seboj in tudi s predmetom, ki ga imajo braniti. Omenili smo že, da je treba sesalo strelovodovo postaviti na najvišje mesto poslopja. Ako je sesalo dolgo, ne more se skoro drugače pritrditi, kakor da tudi pod streho sega skozi sleme, in zato blisek lahko preskoči raz vodila v hišo samo, zlasti še zato, ker je dandanes v zidu mnogo železa. Da se ognemo te nevarnosti, priporoča Holtz, naj bo sesalo kratko in da naj se postavi na leseno podlago, katera se lahko izdela in tako še nekoliko streho olepša.

Te pozornosti je treba posebno tedaj, ako v poslopju železne plinove in vodovodne cevi segajo visoko. In ako je poslopje nizko, treba je paziti, da doljnji del sesala ni preblizu zemlje. Sesalo je treba napraviti visoko nad streho tudi pri takih poslopih, v katerih so shranjene stvari, ki se rade užgejo. Tako n. pr. pri zidanicah za smodnik.

Dalje je potrebno, da se vodilo s sesalom dobro spoji in da se vodilo po slemenu poslopja po železnih klinih spelje v zemljo. Na visokih zvonikih in dimnikih zabijajo te kline v zid. Toda vodilo se ne sme preveč napeti in s klini nepremakljivo spojiti, ampak mora se v luknji klina lahko gibati. Nikakor pa ni potrebno, da se vodilo izoluje ali osami kakor telegrafska žica. Vodilo se mora po najkrajšem potu zunaj poslopja z zemljo spojiti in sicer na oni strani, na kateri je blizu poslopja vodnjak, ribnik itd.

Ako se vodilo napelje v vodnjak, katerega voda se pije, tedaj ne sme biti odvodilo bakrena plošča ali cev in sicer iz zdravstvenega obzira, ampak odvodilo mora biti tedaj železna plošča ali cev. Vse kovine, kar jih je v večji meri v poslopju, treba je spojiti z vodilom strelovoda, da blisek ne preskoči nanje. Tako se morajo kovinski krov poslopja, kovinske cevi dimnika, vetrnjače, posebno ako so visoke in imajo bodce, kovinske cevi za plin in vodo spojiti z vodilom.

Ako ima cerkev dva zvonika, potrebno je, da je strelovod na vsakem zvoniku. Ker se vodilo zvonika spelje naravnost v zemljo, potrebno je, da se po cerkvenem slemenu napelje vodilo in da se združi z vodilom zvonika. Ako je pa cerkev dolga, zlasti ako ima kupolo, mora biti tudi na cerkvi, posebno na kupoli, sesalo in mora se s svojim vodilom spojiti z zemljo. Pazno se mora strelovod pripraviti na zvoniku, ker često je preskočila strela že na zvonove in uro; zato je treba, da se vsako večje železo, zvonovi in ura spoji z vodilom strelovoda.

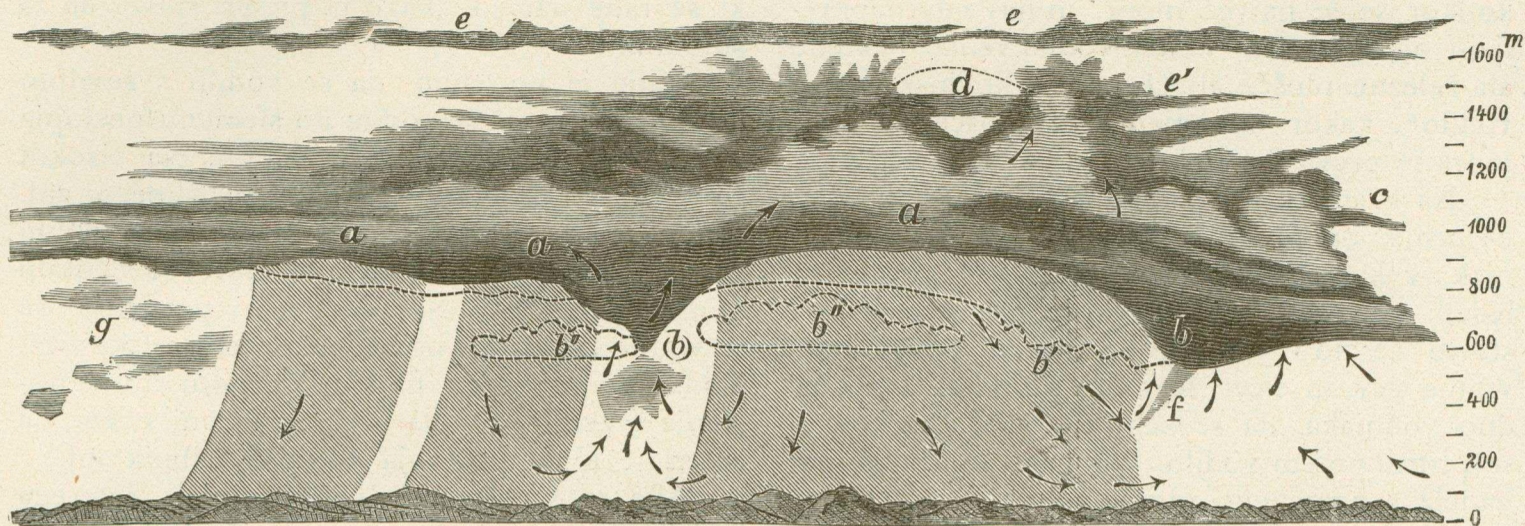
Omenili smo že, kako pogubno deluje blisek na telegrafsko in telefonsko žico, in da jo uniči strela na več milj daljave. Strelovod pa obvaruje to žico strele. Žica sama se ohrani s posebnim strelovodom. Ta strelovod je železno sesalo, pritrdjeno na lesenih telegrafskih drogih ter z vodilom združeno z zemljo. Ker so speljane telefonske žice po mestih nad strehami hiš po železnih drogih, morajo se ti železni drogi po vodilih spojiti z zemljo, kakor je narejeno v Trstu.

Posebni strelovodi so oni, ki varujejo telegrafske in telefonske aparate. Ti znameniti strelovodi so raznovrstni in navadno sestavljeni iz mnogih delov.

V najnovjšem času se rabijo tudi strelovodi pri dynamo-električnih strojih. Ti stroji

namreč stvarjajo elektriko v veliki množini za razsvetljava po mestih. Ker pošiljajo ti stroji elektriko na vse strani mesta po zato prirejenih žicah, zato je treba tudi te žice zavarovati, da bi jim strela ne škodovala.

Strelovod je jako koristen; toda ako se pri delovanju ne oziramo na vse, kar smo omenili, more tudi biti jako nevaren; že mnogokrat je užgala strela poslopje, na katerem strelovod ni bil dobro napravljen.

Podolgasti prerezi viharnega oblaka po Köppen-u.

a—*a* plasteni enakomerni del; *b*—(*b*) temni viseči svitki; *c* kôpasti del ob robu, *d* čopasti vrhovi; *e* mrežasti vrhni oblak; *f*, *g* kosci oblaka. Pušice kažejo smer, kamor se zrak vzdiguje in ploha lije.

Sv. Duh na Ostrem vrhu, ob slovensko-nemški jezikovni meji štajerski.

(Spisal F. S. Šegula.)

Prijaznega čitatelja vabim na Štajersko, da si tukaj ogleda miren in prijeten kotiček lepe naše slovenske domovine.

Na apnenem pogorju, ki se ob levem bregu šumeče Drave razteza od Maribora do koroške meje, — na Kozjaku, po nemško „Posruck“, — blišči se ti nekako v sredini, kakor venec cele okolice, nasproti bela cerkvice sv. Duha, ter milo zre z Ostrega vrha (Nemec je prestavil — „Oster-berg“), 1000 m visokega, tje doli v dolinski mir. Tu je meja sekovske in labodske škofije, meja tudi jezikovna med Nemci in Slovenci, in sicer takó, da je župnija sv. Duha še čisto slovenska, spada pa pod sekovsko škofijo.

„Krasen razgled!“ vzklikne tu gori marsikateri turist. A tudi pobožni romar, ko prisope na hrib, sname pokrivalo, obriše z ruto potno čelo in gleda in se čudi, kako lep je svet. Iz daljne Švicarske je prišel lani imeniten turist; kar navdušen je bil: „To je krasna panorama!“ „Na svidenje še jedenkrat tu!“ vzkliknil je odhajajoč. Pa tudi turistom iz bližnjega Maribora (pet ur hodá) se s kukavico vzbudi hrepenenje po hribih sv. Duha, in nobeno leto ne izostanejo.

Oglejva si torej natančneje ta razgled! Glej na sever, kako lepa je ta podoba! Kakor or-

jaški zemljevid leži cela srednja štajerska dežela pred teboj; zdi se ti, da bi kar zaklical v kraje, po deset ur oddaljene. Na zapadu omejujejo ta zemljevid koroške planine z Golovcem (Koralpe), na severu judenburško pogorje, Žakelj (Schöckl) pri Gradcu in od todi tje do Hartberga se raztezajoči „Mons Cetius“ (Zetzberge), na vzhodni strani pa je širna ogerska ravan. In v tem zemljevidu gledaš dve mesti (Gradec in Radgono), osem trgov, najst gradov (med njimi Hollenegg, Wildon¹⁾, Riegersburg), dvainštirideset cerkvá župnih in podružnic, po sredi cele te slike pa se vije kakor sreberni trak počasna Mura. V južnozpadnem kotičku slike se ti pa še posebej omilijo Slovenske gorice s svojimi brezštevilnimi belimi hišicami, cerkvami in vinogradi.

Proti jugu nama nagajivo zakriva razgled mogočno Pohorje na desnem dravskem bregu. A stopiva le pol ure hodá na sosedni Jarčev hrib, in čudom se čudiš! Maribor ti je čisto pred nogami, gledaš celó širno Ptujsko polje, Kačnik (Wurmberg), Ptuj, Borl (Ankenstein), gori Boč in Donati, vinske gore haloške, tam doli je

¹⁾ Beseda je iz korenike „beli dom.“

Varaždin, v ozadju pa svetlo-modra Ivančica. Vmes je še mnogo cerkev, skozi celo podobo pa se vije zopet kakor srebern trak deroča Drava!

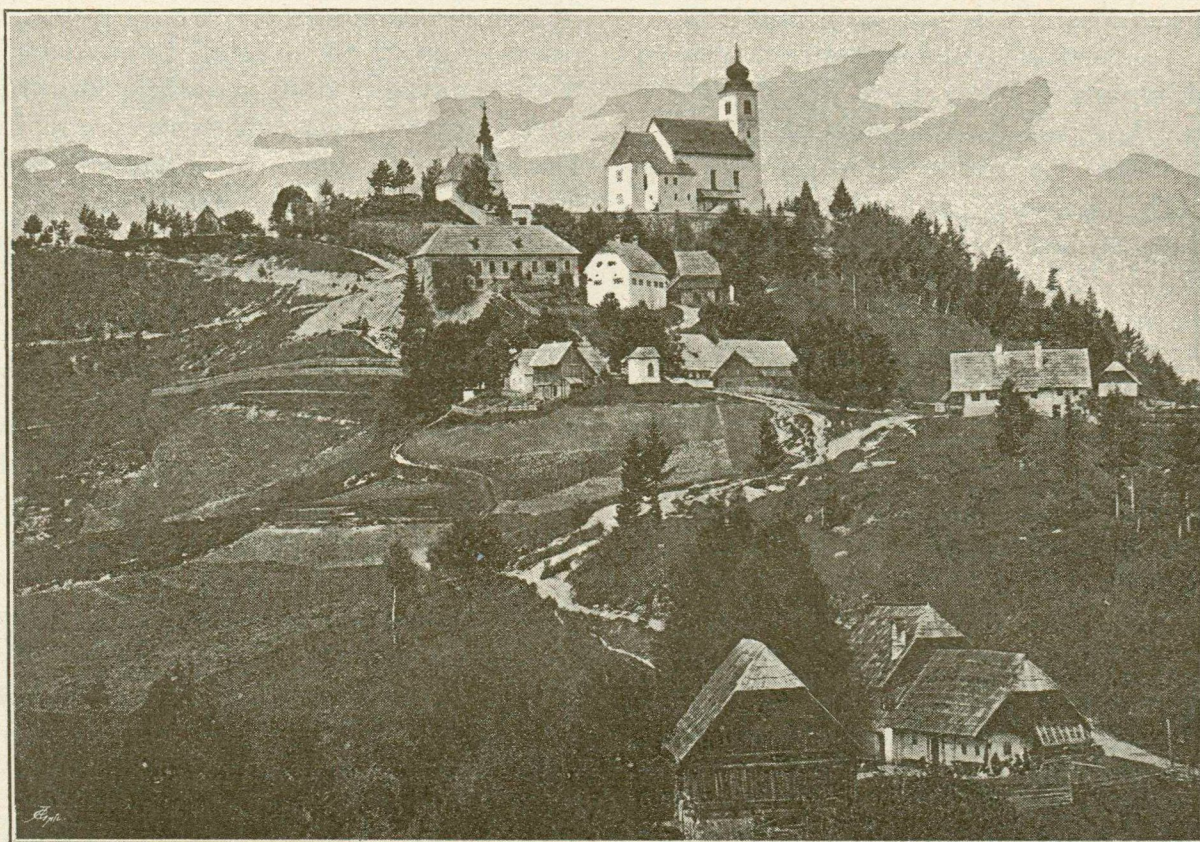
Stopiva nazaj na Ostri vrh, poglejva na zapad. Ni mest, ne gradov in cerkvá, gledaš same gole gorske velikane! Velika Kapa, Uršula, Svinška¹⁾ planina, Koroška peč, Obir, mali in veliki, Dobrač, sv. Višarje, Grintovec, „očka“ Triglav, (o prav jasnem vremenu), Olšava, Rinka, Radoha, Ojstrica, zadaj ostale Žolcpaške planine, — vse te gore treh kronovin, tesno druga tik druge, dozdevajo se nam kakor zbrane k imenitnemu posvetovanju; le svetlejša barva znači bolj oddaljene.

Zares lep razgled! Ko sem lani ptujcu tako vse razkladal, porekel je: „Vse res in lepó, a dohodke pač morate slabe imeti?“ — „O, zakaj?“ porečem. „Glejte, imam 1600 gld. na leto, a to je za jednega človeka več ko dovolj: 600 gld. mi namreč plača verski zaklad, a tisoč gld. je ta razgled ‚med brati‘ vreden!“

„Čestitam!“

V župniji sv. Duha prebiva blizu 1300 ljudi, vseskozi poštenih čvrstih Slovencev. Sveži zrak pa krepi teló in duha in dela ljudi k delu žilave kakor železo do visoke starosti sedemdesetih let.

Kruha nam dajejo dovolj njive ob rebrih planinskih, domačega zaslužka obilo pa temni

Sv. Duh na Ostrem vrhu.

gozdi, kjer po letu in po zimi pojeta smrtno pesem žaga in sekira. Tu stari ogljar, ki drugega več ne more, žge svoje oglje. Tam sedi sredi gozda po cele tedne marljivi možak in dela škodlje, ki idejo potem večinoma v Bosno in na Srbsko. Tu zopet je truma mladih ljudi, trdnih kot jeklo, ki s čudovito spretnostjo spravljajo raz vrtoglavo strmino v jarke velikanske jadlove plohe, ki se, razžagani na deske, po Dravi na splavih spravljajo v Maribor, Ptuj in na Hrvaško. In kadar zapade sneg, še tedaj Duhovčan prav za pečjó ne počiva. Visoko na hribu naloži na sani bukovih drv, ki jih je nacepil po letu, naravná sani v dolino, sam sede na sprednji del, z železno okovano palico v krepki roki pa

¹⁾ Od rude „svinec“. Nемеc pa je zopet duhovito prestavil „Sau-alpe!“ Znajo pa, znajo!

vlada težke sani, ki z bliskavo hitrostjo drvijo navzdol, da se človeku, ki od daleč gleda, le vrti v glavi. Po „grapah“ pa, kjer so vozne ceste, vlečejo voli in konji k žagam blizu Drave težke plohe ter steze tako lepo ogladijo, da mnogokrat po zimi hodiš k svetemu Duhu po lepši cesti, kakor pa po s snegom prenapolnjenih ulicah kakega mesta.

Jezik ljudstva je čudovito krepak, prav oni jezik, ki so ga pisali vladika Slomšek. Posebej še pri sv. Duhu ne najdeš v pregosti porabi niti dvanajst nemčizen, nasprotno se pa tu še nahaja obilica krasnih slovenskih besed, za katere si marsikateri pisec kuje nerodne svoje izraze.

Zgodovina župnije se dá povedati ob kratkem. V XV. stoletju že je tu na hribu, na meji župnije selniške ob Dravi in onstranske lučke stala ka-

pela sv. Primoža.¹⁾ Do l. 1600. so tu svoje neumnosti uganjali protestantovski skakalci („Springer“), oni krivoverci, kateri skačejo in plešejo pri „službi božji“, kakor znani derviši jutrovih dežel. Ko so skakalci morali oditi, razdejali so kapelico. Na njeno mesto se je postavila nova, še sedaj stoječa kapela sv. Avgušтина.²⁾ Kakih sto stopinj na sever od te kapele stoji sedaj na trdo skalo zidana župna in romarska cerkev svetega Duha. Pravljica trdi, da so pastirji mnogokrat videli na tem mestu na neki pečini³⁾ sedečega belega golobčka. Cerkev je začela staviti dné 20. malega srpana l. 1667. Ana Krescencija, vdova, gospa Štubenberška in posestnica žlemskega gradú (Schmiernberg), čegar razvaline še sedaj zapuščene samevajo na meji duhovske in lučke župnije. Stavba je bila dokončana l. 1679. Dné 7. mal. srpana l. 1709. jo je blagoslovil sekovski knezoškof grof pl. Wagensperg. L. 1789. se je napravila tu iz kosov lučke in selniške župnije samostojna župnija; l. 1830. pa smo obhajali slovesno stoletnico s sv. misijonom, prvim pri sv. Duhu. — Župni arhiv hrani dvoje papeževih pisem: 1. breve papeža Gregorja XVI. dné 18. vel. srpana l. 1838. podeljuje glavnemu oltarju „privilegium altaris“, 2. breve pap. Klementa XIII. iz Rima dné 18. mal. travna l. 1768. pa cerkveno ureja bratovščino sv. Duha, katero potrjuje še sedaj v krasopisu nahajajoči se „Freybrief“ škofa sekovskega Jožefa Filipa z dné 1. kimovca l. 1769. Bratovščina je že zdavna pozabljena, a cerkev je ostala priljubljena romar-

¹⁾ Domače-hišno imé „Primuš“ se je še ohranilo.

²⁾ Na podobi se vidi na levo od velike cerkve; pod to kapelo je šola, od te na desno svetla hišica je župnišče.

³⁾ Ta tako imenovani „sveti kamen“ se še sedaj vidi, in ljudstvo pravi marsikaj o njem. Kmečki romarji iz nemških pokrajin si dadó odklesovati drobtine tega kamena, ter jih sejejo na svoje njive, da bolje rodijo. Kamen ni baje v kljub klesanju nič manjši. Kamenčki se devajo tudi v mošnje, da je tu več blagoslova. Videl sem pa tudi imenitnega gospoda, pravdarskega doktorja, ki si je natlačil poln mošnjiček teh kamenčkov. Takó je! Vero izgubi človek, pobira pa marljivo in veruje ljudske vraže! Njemu so kamenčki „Sympathiemittel“.

ska hiša božja. In kaj bi ne? „Sursum corda!“ („Navzgor srca!“) je globoko zapisano v človeška srca. Boga je hvalil že pogan rad na višinah, še rajši ga tam hvali kristijan! Na gori se je vzdigal zanj k nebesom križ Odrešenikov. Na goro sv. Duha prihajajo tudi radi verni njeni sosede. Kakor so pa nekđaj radi prihajali in še danes hodijo sem gori pobožni romarji moliti, tako so začeli v novejšem času hoditi potniki za razvedrilo, ali — kakor jim pravimo — turisti.

In kateri so na boljem, turisti ali romarji? Težavno pleza navzgor golokoleni turist, upa in se veseli gledati izhajajoče solnce ali krasni razgled. A izhod solnca je zamudil in zaspal, razgled mu škodoželjno zakriva gosto meglovje. Njegovo veselje je pri kraju, potrť se vrača v dolino nazaj. A poglej pobožnega romarja! Težko navzgor hodi, a daruje vse trude in težave Bogu v pokoro za svoje grehe in slabosti. Dospel je na goro in njegovo oko gleda v širni, lepi božji svet. Ta lepota stvarjenja ga živo spominja mojstra te krasote; gre v hišo božjo. Tam moli, toži Bogu svoje boli, sprejme svetotajstva svoje vere in dobre volje, z mirnim srcem odhaja tje v dolino, v svojo borno bajtico.

Pridiga se v cerkvi slovenski; le štiri nedelje v letu, ko pride mnogo nemških romarjev, je rana propoved, kakor se spodobi, tudi nemška.

Šola dvorazrednica je istotako slovenska.

Bivanje je tu kaj prijetno, ako odračunimo nekoliko strmin navzgor. Ko še v dolini tema zakriva domovja, že se tu svita; a ko se svita tam, izšlo je tu že zlato solnce.

Taka si ti, ljuba moja župnija sv. Duha! Dasi majhna in visoka, vendar polna milin prirodnih in svetoznana, nisi zadnja med župnijami lepih slovenskih štajerskih pokrajin. — In ti cerkvica na Ostrem vrhu! ki že nad 200 let sprejemaš v svoje belo krilo verno in iz srcá Bogu udano ljudstvo, čuvaj skrbno i zanaprej milo nam dedščino sv. blagovestnikov Cirila in Metoda: sveto našo katoliško vero in ljubko nam besedo naših slovenskih mater.

Slovenski koledarji in koledarniki.

(V 100letni spomin prve Vodnikove in v 50letni spomin prve Bleiweisove „Nove Pratique“ spisal Josip Benkovič.)

(Dalje.)

V.

Mala pratika s samó koledarsko vsebino je izhajala tudi ona tri leta, ko je izdal Vodnik svojo „Veliko pratiko“. V tej silno preprosti obliki je izhajala celó do leta 1844. v raznih ljubljanskih tiskarnah.

Do l. 1818. so ljubljanski knjigarji jako tekmovali med seboj s svojimi pratikami; zato so za nekatera leta prišle na svetlo po dve, tri, celó po štiri pratike, ki pa so se med seboj razlikovale le po naslovu in sličicah. Sploh so bile vse jako ubožne in neznatne. Slike so prav-

cate spake. Ker so počeckane z rdečo, rjavo in rmeno barvo, zato se marsikdaj komaj vidi, kaj predočujejo. Pod vsako mesečno sliko je bila do l. 1816. tiskana po jedna zastavica; odgovor na-nje je bil tiskan navadno na zadnji strani pod naslovom: „Isloshene Uganke“. Razven tega so te pratike priobčevale le še znamenja o solnčnem in lunskem mraku, o kvaternih postih in o vremenskih izpremembah; poučnih sestavkov v tej dōbi ni prinašala nobena slovenska pratika.

Založniki pratik v začetku 19. stoletja so bili v Ljubljani: Merk, Eger, Anton Degotardi, Andrej Gassler in Janez Rezer. Prvi trije so nadevali svojim delcem naslov: „Nova Kranjska Pratika“, zadnja dva pa le „Krajska pratika“. Za leto 1811. je Eger slovenskim mesečnim imenom dostavil nemška. A leto dni pozneje ga je posnel v tem Rezer, nadevši svoji pratiki mikavni naslov: „Narnovshi Pratika Sa prestopno Lejto 1812. Morda uprav zaradi tega se Eger v naslednjih letih (1813—1817) ni več podpisaval na naslovni list, temveč je le naznanjal, da je „natisnena v Lublani“.

Vse te pratike so bile sestavljene po nemških in laških vzorcih. Najboljša izmed vseh je bila Egerjeva, katero je slovenil duhovnik Janez Debevec. Ko pa je le-ta šel v pokoj in se preselil v Žužemberk, (kjer je umrl 10. rožnika l. 1821.), nehal je Eger izdajati pratiko. Namestu njega se je lotil tega dela Kleinmayr¹⁾, v čegar tiskarni je izšla prvič „Nova pratika sa leto 1818. Natisnena v Lublani per N. od Kleinmayrja.“ S Kleinmayrjem vred se je oglasil nov pratikar Jožef Sassenberg. Toda tega in tudi druge starejše pratikarje ljubljanske je Kleinmayr kmalu tako prekosil, da je od leta 1820. dalje sam dajal na svetlo pratiko. Najbrže mu je k temu pripomogla naslovna slika. Dosedanji pratikarji so slikali na prvo stran znane tri može vsak drugače in po svoje. Kleinmayr pa je namestu njih jel slikati (od l. 1820. naprej) sv. Tri kralje pred betlehenskimi hlevom. Ta verska slika, ki je bila tudi precēj čedna, trd, močan papir in vsaj nekoliko ličnejša vnanja oblika je ugajala ljudstvu takó, da se je le-té pratike poprijelo. Pratika je prinašala sliko sv. Treh kraljev do l. 1838.; od l. 1839. dalje pa do danes nahajamo na slovenskih pratikah le tri sloveče pratikarje v kmečki obleki.

Leta 1831. je odstopil Kleinmayr vse pratikarske pravice lastnici Egerjeve tiskarne Rozaliji Egerjevi, ki je poslej do l. 1844. izdajala pratiko

in sicer v isti obliki in v istem obsegu, kakor so bile vse dosedanje.

Okoli l. 1820. je par let urejal pratiko profesor Francišek Metelko; ko pa je Blaž Potočnik prišel v Ljubljano kot stolni kapelan, prevzel je on to opravilo, katero je vodil do svoje smrti — skoro pol stoletja.

Čudno je, da v ti dōbi, ko si je bilo slovensko slovstvo vendar že precēj opomoglo, pratikarstvo ni prav nič napredovalo. Čeprav so pratike leto za letom v več nego 50.000 izvodih romale med Slovence, vendar si ni nikdo domislil, da bi po njih poučeval preprosto ljudstvo. Tudi v tem se jasno kaže, da je od Vodnikove smrti do Bleiweisovega nastopa slovensko slovstveno gibanje nekako odrevenelo.

A vendar imamo iz te dōbe tudi v koledarskem slovstvu zabeležiti nekatere plodove.

Kakor je Primož Trubar „novemu testamentu“ pridejal koledar in l. 1582. izdal „Ta Slovenfki koledar, kir vfelej terpi, inu eno tablo per nim, Ta kafhe inu pravi fto inu duasseti Lejt naprei, kakou nedelfki Pufhtab bode vfaku Lejtu“, tako so pozneje katoliški pisatelji evangeljski knjigi prilágali koledar z vrsto svetnikov ali pa vsaj koledarsko tablo za nekaj let. Že Hrenova evangeljska knjiga (1612), katero so pozneje Schönleben, Paglovec in drugi može večkrat iz nova za tisek priredili in dali na svetlo, objavlja v poznejših izdajah svetniško vrsto in tablo za nekaj let.¹⁾ Ko je bila ta knjiga l. 1800. v Mariboru zopet natisnjena, prinesla je med vsebino „Tablo teh prestavnih Prasnikov“, za katero sledi „Vezhna Pratika.“ Leta 1833. je spisal župnik Anton Krempel 328 strani obsežno knjigo z naslovom: „Branje od tih v' kmetičke kalendre postavljenih ino nekerih drugih Svetnikov.“ S tem delom je izkušal izpopolniti to, kar bi prav za prav pratike same morale zvršiti, ako bi hotele bolje dosehati svoj smoter.

Prav znamenita v slovenskem koledarskem slovstvu je „stoletna pratika“, ki je l. 1840. prvič zagledala beli dan z naslovom: „Stoletna Pratika devetnajstega stoletja od 1801—1901. Za duhovne, deželske služabnike in kmete. Iz nemškiga v slovenski jezik prevedena. V Gradcu 1840; str. 164. Natisnil J. A. Kienreich; prodaja L. Kremžar v Ljubljani.“

To knjigo je poslovenil Jakob Krašna, tedaj bogoslovec v ljubljanskem semenišču, po želji spiritala Jurija Volca, ki je mnogo let sestavljal cerkveno pratiko za ljubljansko škofijo.

¹⁾ Pri neki popravi Kleinmayrove hiše so našli v rmeno méd vrezane stare sličice svetnikov, katere je rabila ta tiskarna že v prošlem stoletju, ko je pratiko nekaj let izdajala. Te so porabili pri novi pratiki.

¹⁾ Leta 1688. je Matija Kastelec v knjigi „Navuk Kristianski“ naslovil neko poglavje: „Boshja pratika“, v katerem pa ne razpravlja o koledarskih stvaréh, temveč daje le razne verske nauke.

Ljudstvo je z velikim zanimanjem poseglo po knjigi. In kaj ne bi? Preprostim čitateljem se zdi že veliko, ako zna kdo za jedno samo leto zložiti pratiko; kaj še le za celih sto let! Zato ni čuda, da je doživela štiri natiske. Trikrat jo je založil Kremžar, četrtič pa Ničman. Vsaka izdaja je bila popravljena in pomnožena. Leta 1847. jo je natisnil J. Blaznik, 8°, 242; l. 1860. R. Milic, 8°, 264; l. 1880. pa J. Krajec v Novem mestu, 8°, 256. Tudi ta izdaja je že razprodana.

V predgovoru k prvemu natisku je pisal Krašna: „Izdavanje te stoletne pratike ima dva namena. Pervi je: kmetu smo hoteli podati v roke bukvice, iz katerih bi znal sebe in svoje ob praznikih prijetno in pridno veseliti, iz njih mnogokatero koristno, tako dobro za svojo domačijo in kmetijo, kakor tudi za svoje zdravje se naučiti . . . Treba je bilo misliti tudi na gospode duhovne in deželske služabnike . . . Takih bukvic še ni bilo v kranjskem jeziku, in gospod založnik si je veliko prizadeval, da bi bile izdane, ker misli, da bi vsakemu, ki jih vkupi, posebno pa kmetu, bile koristne. Po njih si lahko vsak, ki brati zna, za vsako leto posebej pratiko naredi. Priporočujemo pa, da vsak, kolikor je mogoče, dobro pazi na vreme vsakega meseca, kakor tudi nekaterih posebnih dni, posebno pa na štirih letnih časov, da se potem vidi, koliko resnice zadene vremenoznanost, in koliko imajo v sebi kmetiške uganke.“

Tretji natisek „stoletne pratike“ sta precej pomnožila kapelan Andrej Likar, (ki je dodal te-le sestavke: „Zlaganje podobe pred naslovom. Leto in pratika. Od planetov. O solnčni uri“), in dr. Janez Bleiweis (s spisoma: „Podobšina J. Radeckega v Zvezdi Ljubljanski. Cesarske postave za živinsko kupčijo.“)

Iz predgovora k četrtemu natisku beležimo ta-le odlomek: „V nji najdemo tako natančno in umevno razlaganje vseh stvarij in oddelkov, iz katerih Pratika obstoji, kakor dosedaj v nobenih slovenskih bukvah. — V Stoletni Pratici se med drugimi koristnimi rečmi zve: Če je leto navadno ali prestopno, kaj je lunski in kaj solnčni krog in kako se najde; katerim praznikom se pravi premakljivi, katerim pa nepremakljivi prazniki; nekoliko od planetov ali premičnic; kako se da solnčna ura na zidu napraviti, da bo poldne natanko kazala; bere se v nji od vremenskih znamenj, od opravil za vsaki mesec celega leta itd. — Bere se v nji dalje cesarska postava zastran živinske kupčije, kakor tudi poduk, kako se mora človek zdrav ohraniti in življenje si zboljšati in se v sili oteti, od opraviha, sprehoda, počitka in spanja. — Kako je treba utonjenca in zmerznjenca, zadušenega, od strele zadetega, obešenega ali zadržanjenega oživeti,

kakó od kače pičenega ozdravljati itd. — Poslednjič so zapisani vsi sejmi na Kranjskem, Štajerskem, Koroškem in Hrvaškem, in še več znamenitih in koristnih reči.“

Ta predgovor sam že dovolj označuje obseg in smer te nenavadne poučne knjige. Izmed vseh poglavij sta v ožjem pratikarskem pogledu zanimivi zlasti dve: o vplivu planetov na vreme in o vremenosti. „Že od nekdanj“, tako piše, „so pratikarji navado imeli, vreme prerokovati, in so se v to raznih (zdaj teh, zdaj unih) pripomočkov posluževali. Nekateri so vreme tega leta z vremenom drugih let priličevali . . . V starih časih . . . so si izmislili, da sedem planetov za vrstjo vreme vlada ali regira . . . Če pa tukaj vreme sedmerih letnih planetov popišem, to ljudem le v kratek čas storim, ne pa da bi v tako prazno vražo svojo vero stavili.“ Na koncu dostavlja: „Tako je torej po misli pratikarjev vreme vsakih sedmerih let za vrstjo, toda vsakdanja skušnja nas obilno prepriča, da ni vselej tako; velikokrat je vreme vse drugačno in letina ravno nasprotna, kakor ti jo pratika pové; torej vedi, da pratikarji tako rekoč le v temi tavajo, kadar vreme v svoje pratike zapisujejo“ itd.

Pišoč o „vremenosti“ ali o vremenskih prerokih in rekih, poudarja pisatelj stoletne pratike, da le Bog sam nareja vreme in pošilja dobro ali slabo letino. „Vse, kar pratikarji in drugi o vremenu in letini prerokujejo, je golo vgibovanje, katero se malokdaj spolni, in četudi se katerikrat njih prerokovanje spolni, se jim le naključni, kakor se tudi slepi kuri naključni, da zrno pobere, če le veliko grebe in kavsa. Če torej tukaj nekatere stare pregovore zastran prihodnjega vremena bralcem oznanim, nočem, da bi va-nje svojo vero stavili, ker jih le bolj za kratek čas podam“ itd.

Ta vremenska pravila je Volc deloma po nemških sličnih pregovorih, deloma po domači ljudski govoricu podal v vezani besedi, toda v okorni obliki. N. pr.:

Če sušec prah okrog pometa,
Prav dobro let'no nam obeta.

Sušca prah obvelja
Kakor kepa zlata.

Ak se vrana že o svetem Juriju v žito
skrije,
Dobra let'na! veliko žita! na glas vpije.

Dež na Šent-Janža slabo let' nareja,
Solnce naj se rajši pratki smeja.

Ko žrjav leti na ptuje,
Brž se zima približuje;
Vsaj to je v pratki res,
Čeravno laž je vmes.

Poleg teh vremenskih pravil, ki so le v zabavo čitatelju, pa so drugi sestavki res poučni in zanimivi, ker kratko in poljudno poučujejo o zvezdoznanstvu, o nebesnih prikaznih ter sploh o vseh stvaréh, ki so s pratikarstvom v kaki zvezi. S to pratiko je uvêdel Volc v slovenski jezik zvezdoznanško terminologijo, ki je

z nekaterimi izjemami obveljala. S tem si je pridobil ne majhno zaslugo v našem jezikoslovju. A vendar se je kmalu po prvi izdaji Volčeve „stoletne pratike“ in Bleiweisove „nove pratike“ vnel med slovenskimi koledarniki nekaj pratikarski boj zaradi mesečnih imen.

(Dalje.)

Iz belega Zagreba.

(Piše Janko Barlè.)

II.

Ko pišem to pisemce, vrši se v hrvaškem gledališču slovesna predstava v slavo petdesetletnega umetniškega delovanja najplodovitejšega, in lahko rečem, tudi najboljšega glasbenika na slovanskem jugu, Ivana pl. Zajca. Hrvaško gledališče je iz hvaležnosti priredilo to predstavo, na kateri se pojó najboljše skladbe priljubljenega umetnika. Sodelujejo domača pevská društva, in kot zaključek bo ponosno zagrmel junaški zbor: „U boj!“ Dné 21. svečana l. 1870. je ravnal Zajc prvokrat v hrvaškem gledališču svojo opero „Mjesečnico“ in pred petdesetimi leti je počel glasbeno delovati. Dolga vrsta let, a Zajc jih je dobro porabil in leto za letom bogatil in izpopolnjeval hrvaško pesem. Zajc je res častna izjema v umetniškem svetu. Marsikateri umetnik začne doma, in ko se proslavi, tedaj jo popiha v ptuji svet. Zajc pa je delal narobe: kot popoln mož, ovenčan s svojimi deli, povrnil se je iz ptujine v domovino. In te ni več zapustil, delal je neutrudljivo zanjo in s svojim delovanjem priboril Hrvatom častno mesto v umetniškem svetu.

Včeraj, dné 1. sušca, so ga pozdravili zastopniki vseh pevskih društev cele kraljevine; potem je bil slovesni obed. Čestitkam celega hrvaškega národa se je pridružil celó presvetli cesar sam in mu podelil viteški križec Franc-Jožefovega reda. Čast takemu možu! Na mnoga leta!

Ne morem, da ne bi omenil tudi spomina, kateri se je priredil dr. Račkemu na dan njegove smrti, dné 13. svečana. Čim dalje krije zemlja truplo milega pokojnika, tembolj čutimo, koliko smo ž njim izgubili. Prva obletnica njegove smrti se je slavila dostojno. Zjutraj je bila slovesna črna sv. maša, a popoldne je priredila akademija svojemu nepozabljivemu predsedniku slovesno sejo. Zbralo se je v dvorani akademije mnogo najodličnejšega občinstva. Veseli nas, da je bilo na seji mnogo odličnih gospej, mnogo vseučiliščnikov, a bil je tudi sam

nadškof dr. Posilović. Akademik Tadija Smičiklas je čital dalje nego jedno uro odlomke večje razprave: „Život i djela dr. Franje Račkoga.“ Bili so le odlomki, vendar v njih je bil načrtan slavni Rački na drobno. Smičiklas nam je podal pravo njegovo sliko, in iz vsake vrstice nam je odsevala njegova velika duša. Rački ni poznal osebnih koristij, v njem je bila utelešena ona lepa beseda velikega Strossmayerja: „Sve za vjeru i za domovinu.“ Težko pričakujemo celega dela Smičiklasovega, katero bode izdala akademija v 4000 iztiskih. To delo nam bo podalo popolno sliko Račkoga.

Na tem mestu omenjam tudi, da je jûgoslovanska akademija znižala ceno svojim knjigam za polovico, ker hoče, da se na ta način bolj razširijo med narod. Lepa je vrsta knjig, cela knjižnica, katere je izdala akademija v letih svojega obstanka. V vseh učenjaških strokah je nakopičenega tu obilo gradiva. A nekaj je, kar nas boli. Nikakor namreč se ne dá tajiti, da v nekaterih razpravah, posebno v „Radu“, ne veje povsodi pravi duh, kar je tem žalostneje, ker je ravno škof Strossmayer največji dobrotnik in pokrovitelj akademije. Tudi med hrvaškimi akademiki se jih nahaja nekoliko, kateri hočejo strupene rastline s ptujega učenjaškega sveta presaditi v domači vrt.

Dné 21. svečana je bila glavna seja društva sv. Jeronima, katero je obiskalo mnogo odličnih členov iz Zagreba in okolice. Predsednik dr. Feliks Suk se je v lepem govoru spomnil veseloga dogodka, da so dobili Hrvati za nadškofa dr. Jurija Posilovića, kateri je bil prvi beležnik društva sv. Jeronima in kateri ima veliko zaslug za društvo. Spomnil se je tudi prvega predsednika društvenega, pokojnega Tomaža Gajdeka, in lepo pokazal, koliko je storil on iz ljubezni za svoj narod. Posebno duhovnike je opomnil predsednik, naj razširjajo društvene knjige in seznanijo narod s tem tako koristnim društvom. Res potrebno je, da se duhovniki z veseljem in navdušenostjo loté tega posla sedaj,

ko se sprejemajo v društvo tudi letni člani z udnino 50 novč. Torej rodoljubni hrvaški duhovniki, na delo! Lani se je sicer že precèj kasno oglasilo, da se sprejemajo v društvo letni člani, pa vendar se jih je oglasilo 2495. Upamo, da se to število v tekočem letu vsaj podvoji. Domsrtnih členov šteje društvo 12.153, a ves imetek je vreden 155.991 gld. 34 novčičev. Društvo bo izdalo za to leto pet knjižic: koledar „Danico“ v 42.000 iztiskih, „Ptice“, zadnji zvezek Davorina Trstenjaka, potem „Čovjek od ženitbe do smrti“ po Albanu Stolzu in jedno knjižico gospodarstvene in jedno pobožne ali pa pripovedne vsebine. Društvu želimo od srca uspeha in rasti.

Letos bodo slavili Madjari tisočletnico svojega prihoda v svoje sedanje pokrajine. Slovesnosti bode seveda dovelj, a priredili bodo menda

l. 1896. tudi velikansko razstavo. Na tej razstavi bodo sodelovali tudi Hrvati: zakaj, pač ne vem. Izbral se je poseben odbor, kateremu je naloga skrbeti, da bode hrvaški oddelek čim sijajnejši. Vlada je dovolila v ta namen 100.000 gld., in vendar se mnogim v odboru zdi ta vsota še mnogo premajhna. Spominjamo se še lepe hrvaške deželne razstave, katera je bila sicer jako dostojna; tudi takrat se je dovolila za razstavo neka vsota, vendar je bila prav mačehinska v primeri z vsoto, katera se daje v proslavo madjarskega imena.

Za danes dovršim to svoje pismo; post je, pa bodi tudi pismo kratko. Če Bog dá zdravje, pomenimo se po veliki noči zopet kaj malega. Naj se le zopet jedenkrat oglasi vesela pomlad! Pozdravljeni!

Književnost.

Slovenska književnost.

Knjige „Matiče Slovenske“ za leto 1894.

(Dalje.)

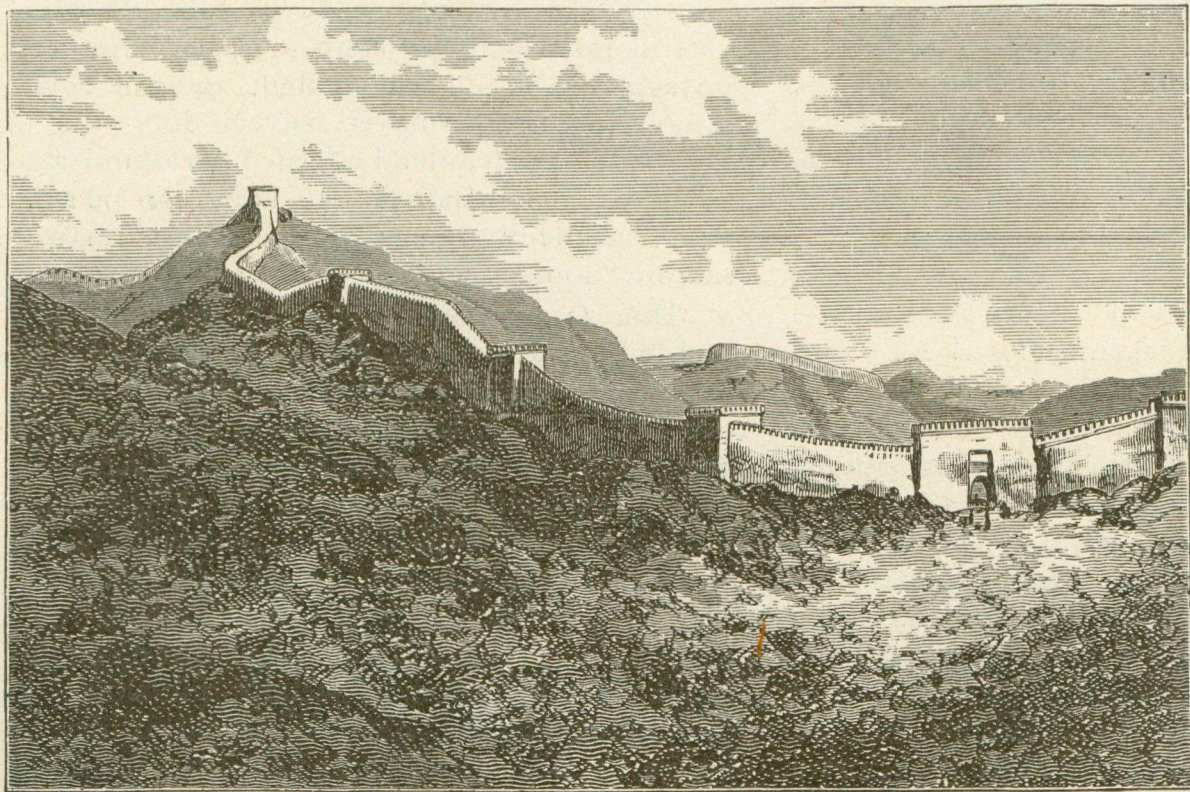
Ant. Knezova knjižnica. Zbirka zabavnih in poučnih spisov. Izdaje „Slovenska Matica“. I. zvezek. Uredil Fr. Levac. V Ljubljani 1894. Tisk „Národne tiskarne“. Str. VI + 195. Cena 40 kr.

Knezova knjižnica prinaša podobo ustanovnika, rajnega velikega trgovca v Ljubljani,

gosp. Antona Kneza, in kratek življenjepis njegov. Zatem pa čitamo v knjižici povest: „Gospod Lisec“. Spisal dr. Fr. D. — Slovensko občinstvo veselo seže po vsakem novem delu, ki ga je napisalo spretno pero gospoda dr. D. Saj pa tudi pisatelj zna pripovedovati. Brez nepotrebnih uvodov nas v svojih povestih seznanji z glavnimi osebami tako umno, da so nam takoj zanimive in domače, kakor da bi bili naši stari znanci. V tej-le povesti spoznamo glavno osebo, gosp. Lisca, ki je bil v mladosti v železnični službi, na starost

pa je prišel v Dobravo, kjer si je znal med preprostimi rojaki pridobiti visoko čislanje, ker je pomagal ljudem pri tožbah in sploh pri opravkih z gospoško. Kmalu je bil najvažnejša oseba v

Dobravi; njegov vpliv se je kazal v vseh hišah, zlasti pa pri Brdarjevih. Brdarjeva brata, kmečka sinova, Janez in Tone, si nista bila kar nič sorodna po duhu. Janez je bil pol leta v Zagorju pri rudarjih. Navzel se je ptujih šeg, postal bahač in postopač. Oženil se je

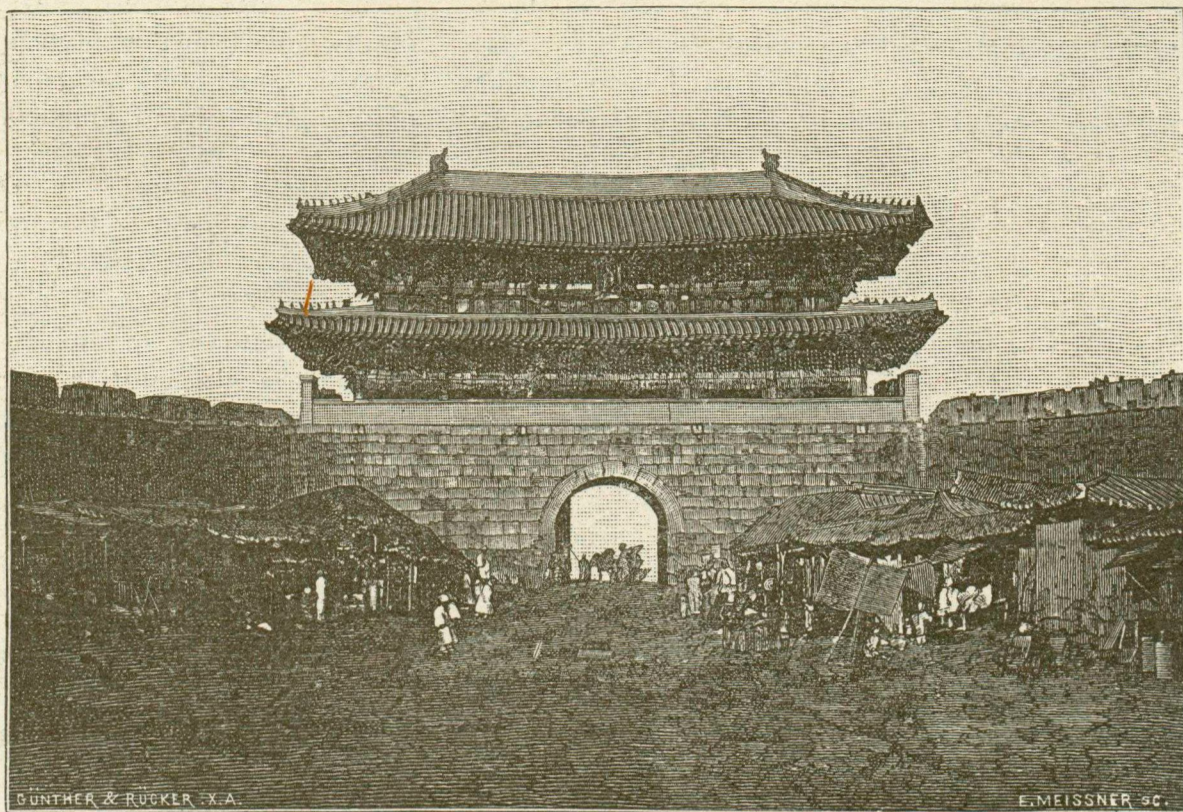
Kitajski zid.

in dobil brezskrbno in lahkomišljeno ženo, ki se je znala lepo oblačiti in ročno sukati. Kupil si je konjiča in koleselj, za gospodarstvo se ni brigal. Ponosen je bil zlasti na to, da je Liščev prijatelj. A gospodarstvo je jelo pešati, Janez se je zadolžil, prišel v roke oderuhu Vrbanu in sleparju Lisca, ki se mu je preje hlinil prijatelja. V tej stiski se sprijazni s Prelaznikom, ki mu je delal denar. Janez ga je spečaval, a gosposka ga je kmalu zasledila in kaznovala. — Ves dru-

gačen pa je Tone. Ustavlja se Liščevim sebičnim in krivičnim nazorom, kakor tudi bratovemu potratnemu življenju. Sam pa je vedno resen, delaven in varčen. Oženil se je z Jerico, delavno in pridno stričnico skopuha Vrbana. Slepar Lisec pa je pregovoril skopuha, da Jerici ni izročil posestva, ampak je je dal le v najem; za štiri leta ga je znal zopet tako pregovoriti, da je bil voljan, pognati Jerico in Toneta od doma. A prišlo je drugače, — Vrban je umrl, Liščeve sleparije so prišle na dan, in Tone pa Jerica sta imela lepo domačijo.

Povest je vzeta iz naroda in je pisana prav v pouk narodu. Skoro v vsaki večji vasi lahko s prstom pokažemo „sleparja Lisca“ in „skopuha Vrbana“, ki sta prava nesreča za naš narod. Prav tako so iz življenja vzete druge osebe v povesti. Dejanje napreduje prav naravno. Zlasti dobro dé čitatelju, da tega ne ovirajo dolgočasni samogovori in opisovanja. Pisatelj zna z malo besedami označiti položaj, časovne in krajevne razmere. Vsi pogovori so značilni. Pisatelj tudi uči, — toda ne z modrovanjem, ampak povest sama kaže, — kam vodi potratnost, kam pa pridno delo. Prepričani smo, da nihče ne odloži povesti brez iskrene želje, da bi našla mnogo bralcev.

Poleg te povesti je v knjižici še „Ženitev Ferdulfa vojvode.“ Furlanska povest. Spisal Bogdan Vened. — Pesnik opeva v osmih spevih pokrščevanje (goriških) Slovencev in njih boje s Furlani, zlasti z vojvodo Ferdulfom. Povod temu boju je bila namerjana ženitev vojvode. Vsa snov je jako zanimiva, ženitev Ferdulfova posebej še kakor nalašč za epsko pesem. Vse je združeno v

Južna vrata v korejskem glavnem mestu Seulu.

prijetno celoto. Izmed posameznostij omenjamo le dveh stvari. Oseba blagovestnika Dobrorada, — čegar ime nosi peti spev, — je pretemna, preskrivnostna. Nekako preveč spominja sv. Sevesina. — Pesnik rabi ves mnogovrstni, tu in tam pač preobilni pesniški nakit, ki morda ne bo ugajal vsakemu bralcu, kaže pa vendar pesnikovo spretnost, bogatost v mislih in lahkoto v besedah. Mladi pesnik kaže lepo nadarjenost, in veselo je, da zvené v naših suhoparnih časih pesnikove ubrane strune po slovenskih logih in gajih.

V obče smo s I. zvezkom Knezove knjižnice jako zadovoljni in upamo, da bo Matici privabil novih udov. —j.

Popotnikov koledar za slovenske učitelje 1895 s popolnim imenikom šolskih oblastnij, učiteljskič, ljudskih šol in učiteljskega obojja po Južno-Štirskem, Kranjskem, Primorskem in slovenskem delu Koroškega po stanji v začetku šolskega leta 1894/95. VIII. leto. Sestavil in založil Michael J. Nerat, nadučitelj in urednik Popotnikov v Mariboru. Maribor. Tisk tiskarne sv. Cirila. 16°. Str. 200. Cena nev. 1 gld., vez. 1 gld 30 kr. Naslov naznanja tudi vsebino. Ta koledar se odlikuje v tem, da nima skoro nič „kramarskih“ oznanil. Učiteljem je lahko v veselje.

Zakaj? — Zato! Zbirka pravljic, pripovedk in legend za šolo in dom. Nabral in izdal Anton Brezovnik, učitelj. V Ljubljani 1894. Založil Janez Giontini. Tiskal R. Milic. 8°. Str. 101. Cena kart. 30 kr., po pošti 33 kr. — Posamezne pripovedke in legende niso izvirne, ampak so le izbrane. Zdele

so se nam sploh dobre. Opomnili smo že, da ne kaže sprejemati v tiskane zbirke (naj se tudi pripovedujejo) legend, v katerih se kažejo svetniki nekoliko smešni, kakor n. pr. sv. Peter, stran 40.

Gledé na jezik smemo knjižico hvaliti. Ni pa treba pisati: „nji ni ničesar pretežkega, ničesar skritega“, marveč: „nič pret., nič skr.“ Učiteljem in vzgojnikom priporočamo knjižico.

Razne stvari.

Naše slike.

Lepe „Spomine“ na Jožefa Cimpermana smo hoteli poživiti s sliko pokojnega pesnika, četudi smo objavili njegovo sliko v VI. letniku. Da je naša današnja slika nova in od one različna, vidi na prvi pogled vsakdo. Ob tej priliki omenjamo, da je bil pokojnik našemu listu jako prijazen in želel pri njem sodelovati. Prezgodnja smrt je to namero preprečila. A vzgojil nam je poleg drugih dva pesnika, ki sta med stebri našemu listu. Bodi mu mil spomin! — „Kananejska žena.“ Da bodo vsi bralci lože umevali to lepo sliko, naj jim opišemo svetopisemski dogodek z besedami Lesarjevih „Zgodb“: „Ker so Judje Jezusa zalezovali, zato ni šel to leto v Jeruzalem k velikonočnim praznikom, ampak je hodil po Galileji. Povsodi ga je velika množica spremljala, in s seboj vodila slepe, gluhe, mutaste, hrome, gobave in veliko drugih bolnikov. K njegovim nogam so jih polagali, in Jezus je vse ozdravil. Nekoč je prišel do Tira in Sidona, kjer so prebivali neverni mlajši nekdanjih Kananejcev. Kar žena iz tistih krajev za Jezusom priteče in vpije, rekoč: „Gospod, Sin Davidov, usmili se me! Moja hči veliko trpi od hudiča.“ Jezus ji kar besede ne odgovori. Ker pa ne jenja klicati, učenci k Jezusu stopijo ter ga za njo prosijo. Jezus jim odgovori: „Jaz sem poslan le k izgubljenim ovcam hiše Izraelove.“ Ali žena pride, pade mu k nogam, moli ga in reče: „Gospod, pomagaj mi!“ Jezus pa hoče njeno vero še bolj poskusiti in utrditi. Torej ji odgovori: „Pusti, naj se otroci prej nasitijo. Ni prav, jemati otrokom kruha in ga psom metati.“ Žena mu odgovori: „Kaj pa da, Gospod! ali psički dobivajo vsaj drobtinice, ki padajo z mize njih gospodov.“ Tedaj ji Jezus odgovori, rekoč: „O žena, velika je tvoja vera! Zgôdi se ti, kakor želiš.“ In ozdravljena je bila njena hči tisto uro.“ Slikal je to sliko francoski slikar Germain Jean Drouais, rojen leta 1763., čegar oče in stari oče sta bila tudi slikarja. Bil je jako nadarjen in došel zgodaj do umetniške dovršenosti. Za kraljevo akademijo je naslikal leta 1783. našo sliko, ki je dobila s soglasnim odobravanjem sodnikov darilo. Sliko so občudovali vsi zvedenci in obetali umetniku sijajno bodočnost. L. 1784. je šel v Rim in se takoj oklenil

starih umetnikov in Rafaela. Slikal je tudi še: „Ranjenega gladijatorja“ in „Márija“ —, a zaradi prevelikega navora ga je pograbila mrzlica, starega štiriindvajset let. Izvirnik naše slike (v Parizu) je visok 1 m 13 cm, širok 1 m in 46 cm. — „Sveti Jožef, rednik Jezusov.“ (Str. 177.) Ljubeznivo sliko je naslikal naš kranjski umetnik, znani Leopold Leyer. Misel te slike je tako očitna in lepa, da je ni treba razlagati. (Posnetek slike smo dobili po dobroti gospoda M. Jereba, župnika v Zaspah, kjer je izvirnik.)

Japonci in Kitajci. Ker poročajo novičarski listi natanko in pogosto, kako se bojujejo Japonci in Kitajci, mlatili bi pač mi prazno slamo, ko bi popisovali boje na vshodnem obrežju velike Azije. Prav tako tudi nečemo ugibati, kdo bo zmagal. Vendar bi se nam morda štelo v zlo, ko bi se prav nič ne spominjali teh dveh jutrovske držav. Za danes podajemo dve sliki: 1. kos kitajskega zidú, 2. južna vrata glavnega korejskega mesta Seula. — „Kitajski zid“ je prišel v pregovor. Skoro pred 2000 leti so sezidali Kitajci na severni strani svoje države 2275 km dolg zid čez gore in doline. Dva zida gresta vspored, vmes pa je nasuta prst in kamenje. Visok je 8 m in širok je 4 m. Večinoma je iz opeke. Na vsakih 200 m je postavljen stolp. — Med Kitajci in Japonci je boj zaradi polotoka Koreje, na katerem je glavno mesto Seul z 250.000 prebivalci. Mesto ima 5 m visoko zidovje in osem vrat. Južna vrata in sicer od znotraj nam kaže naša slika na str. 191. Kakor se vidi, je zidava kitajska. Nad vrati je bivališče za čuvaje, ob stranéh so pa male kolibe raznih prodajalcev.

Za gospodinje. Razkave roke umivaj s citrinovim sokom. — Z gorkim mlekom in vodo očistiš oljnate prte brez mila. — Vroč lopar drži zraven predalnika, mize itd., in izginile bodo bele lise iz nje. — Pest sená z vodo vzame novo pobarvani posodi duh. — Črnilo odpraviš s terpentinom iz žide in volne. — Zmes čebelnega medú in solí ugladi stare likalnice. — Ribe lože otrebiš luskin, če si jih prej vtaknila v gorke vodo. — Trdo meso se prav tako dobro skuha kakor mehko, če si v vodo prilila jesiha. — Ako hočeš, da se jajca hitro penijo (da naredé sneg), osôli jih toliko, kolikor gre soli na konec noža.

Stara pesem.

(Konec.)

Mnogokrat slišimo in beremo očitane, da se ljudje pohujšujejo z ljubezenskim slovstvom.

Če ima opis nekoliko take zabele, o kakoršni govorimo tukaj, zdi se nekaterim kvarljiv. Z druge strani pa zavračajo take obsojevalce, češ da se pohujšujejo brez vzroka ali celó po farižejsko. To reč je treba torej razjasniti po resnici in pravici.

Kdor pozna svet, življenje, ljudi, kakoršni so v resnici, ne v knjigah, vé, da je človeška narava res jako nagnjena na slabo stran. Zlasti taki ljudje, ki so bili slabo in brezskrbno vzgojeni in se niso učili premagovati se, imajo strastij brez mere in števila. Zato je bridka resnica, kateri se ne dá nič ugovarjati, da je človeka v obče pač lože pridobiti za kaj hudega, kakor za kaj dobrega. To vedó pisatelji. In tudi to je bridka resnica, da hoté premnogi pisatelji čitatelje pridobiti zase, zanimati in zabavati jih ravno z ljubezenskimi spisi, slikami in drugimi proizvodi. Taka tvarina najbolj draži čutnega človeka, zató pa občinstvo sega najrajše po njej. Vendar je to slabo, pogubno, ker s tem se neti sama strast. Kolikokrat imenujejo bralci in tudi kratkovidni ocenjevalci lepo in zanimivo to, kar je prav za prav samo strastno, kar samo močno vzbuja slabo nagnjenje, teženje po takih predmetih, kakoršni se opisujejo.

Recimo, da dobé take knjige v roke čitatelji, ki nimajo teh in onih strastij in torej beró mirneje in hladneje, zlasti nepokvarjeni mladi ljudje: polagoma se jim vzbudi prav s takim čitanjem speče nagnjenje, vzbudi se strast in jih naposled premaga. To je pohujšanje. Da se mnogi mladenci in mnoge deklice res pohujšajo s takimi knjigami, da si ostrupijo srcé, da se udadó strastém, to je tako izvestno in trdno, da ugovarja le nepremišljenec ali pa obžalovanja vredni optimist. In da se mladina s knjigami nekako pridobi za ono novošegno erotiko, to je pogubno. Mladina, ki je polna take ljubezni, nesposobna je za vstrajno in krepko duševno delovanje; sanja in sanjari, dušo in telo si kvari in se pripravlja samó za hirajočo, ne pa delujočo bodočnost. Taka mladina nima veselja za prave vzore, kakoršne nam kažeta vera in domoljubje: največje junaštvo se ji zdi kak dvoboj ali samomor, najlepši namen življenja — uživanje ali smrt. Stari Germani so bili do moške dôbe v takih stvaréh zdržni, dejal bi deviški; zato so pa tudi bili močni in Rimljanom strašni. Naši očetje, stari Slovani, so imeli vzgledno, pošteno in čisto rodbinsko življenje: zato so se razprostirali in so vladali od severnega morja do Ca-

rigrada. Dandanes pa naj bi stopinje pobirali za preolikanimi Francozi in strastnimi Lahy, pa naj bi se od njih učili mehkužnosti? Kadar so hoteli Rimljani kak močen narod premagati, tedaj so ga poprej omehkužili: če hočemo mi, da bo naša mladina šla v jarem ptujstva, brezbožnosti in propada, navaditi jo treba mehkužnosti z napačnim ljubezenskim slovstvom. — Ne, ne dá se tajiti, da se z erotiko lahko dela in med mladino širi pohujšanje.

Nikakor pa se ne godi to z vsakim erotičnim proizvodom. Vsaka stvar božja in vsaka človekova zmožnost je sama na sebi dobra, zato jo treba obračati na dobro stran. Če se tako slovstvo oklepa nraavnih zakonov, če kaže bralcu vzvišeni njegov namen, namen človeške družbe, če ravna previdno, zmerno in pošteno, če daje vsakemu dejanju pravo ime: kreposti — ime kreposti in grehu — ime greha, če vnema za krepost in odvračuje od greha: tako slovstvo ni pohujšljivo, četudi je kaj „ljubezni“ vmes. Mladino tlačiti vedno le v otroške nogavice in jo imeti za neumno, ko vendar-le hitro pride do spoznanja, mislim, da ne kaže. Nagel vihar je nevaren. Čim bolj se kaka stvar prepoveduje in zakriva, tem bolj mika. Ako pa stariši sami pametnejše sinove in hčere poučé o tem in onem, pa tudi svaré, tedaj so ogradili krepost svojih otrok z ograjo sramežljivosti in resnobe, zlasti resnobe, — to poudarjamo.

Zares, resnoba mora vladati kakor v življenju, tako tudi v slovstvu gledé na to tako važno razmero. Kaj slišijo vse otroci v domači hiši o teh stvaréh! Sto pomenkov o ženitvi itd. jim pride na ušesa, a ne pohujšajo se, ker se govori pametno in resnobno. Kadar pa začnó otroci sami imeti slabe pogovore in se šalijo in dražijo s takimi stvarmi, tedaj je pohujšanje že v cvetu. — O tem bi bilo treba pisati še marsikaj; morda pozneje še kaj izpregovorimo.

Kaj imamo torej za glavno vodilo v opisovanju ljubezni? To, da se krepost ali čednost nikakor ne žali. Čednost ima absolutno veljavo in ceno; nikdar je ne smemo zatajiti ali zaničevati. Bodi si kaj še tako mično in na videz lepo: ako nasprotuje kreposti, obsoditi je moramo, kakor pri drugih, tako tudi v sebi.

In v tem oziru vemo, da je sveta čistost najlepša krepost. To nam pravi prirodni zakon in nam potrjuje sveta vera. Zato ljubezensko slovstvo ne sme žaliti te kreposti, marveč ji priznavaj spodobno čast. Jednako tudi ne sme tako slovstvo rogati se devištvu, marveč prizna-

vati mora, da je pravo devištvo po prirodnem in božjem zakonu višje in popolnejše kakor zakonska zveza, torej tudi popolnejše kakor „ljubezen“ sama. V mislih imamo ono devištvo, ki se odreče nagonu ljubezni le zato, da služi višjim namenom, duševnim smotrom: časti božji, blaginji bližnikovi, vzorni védi in umetnosti. Erotično slovstvo, torej ne sme podirati tega, kar je Bog sam ustanovil in posvetil.

Pamet jednako zahteva, da se zakon in ljubezen ne zaničujeta iz tega razloga, ker je devištvo popolnejše. Ne, prav narobe. Oni, ki res

ceni in ljubi po božji volji to krepost, on ceni in spoštuje tudi zakon, priznava mu čast, kakoršne mu ne priznavajo morda niti zakonski sami. Zato se ni bati, da bi hoteli pisatelji te vrste poniževati in grditi zakonsko ljubezen, in če jo vendar, kažejo, da ne umevajo, kaj je človek, kako častitljiv, vzvišen in vzoren je njegov poklic bodisi v tem, bodisi v onem stanu. Zakonska ljubezen in krščansko devištvo si v življenju in v krščanski družbi ne nasprotujeta, ampak si v najlepši jedinstvi roke podajata — Bogu v slavo, v prid, razvoj, rast in čast človeštvu.

Narodno blago.

Kako si tolmači preprosto ljudstvo postanek imen: Kolovrat, Križate, Peče, Drtija, Moravče in Vače.

V ozki dolini, ki se razprostira na vshod od občeznane božjepotne cerkve sv. Valentina na Limbarski gori, stoji še sedaj ne posebno velik grad, imenom Kolovrat.

Tu je v prastarih časih gospodaril grozovit grajščak, ki je imel pri sebi razbojniško druhal, obstoječo iz malih plemičev, menda klati-vitezov, da je ž njo udaril plenit sedaj na to, sedaj na drugo stran svojega razvpitega gnezda.

Kadar jih je vodil na rop, rekal je:

„Pojdimo jo okolu obrät“, in ker je to vedno in vedno ponavljal, nadeló je ljudstvo imé: „Kolobrat“ ali „Kolovrat“ ne-le samo njegovemu gradu, temveč tudi vasi, ki se je pozneje ondi sezidala.

Navadno je vodil omenjeni grozovitež svoje pajdaše na rop ob Savi, tje do vasi Vače. Ker so bili okolu tega sela, kakor so še tudi dandanašnji, premnogi in hudi klanci, vpil je svojim pomagačem kolovraški trinog, vračajoč se s plenom domov: „Vlači, vlači“. Od tod tudi ime: „Vače“.

Ker okoličani niso imeli nikdar mirú pred tem divjakom, združili so se med sabo, kakor pravi nadalje pripovedka, in ga napadli v njegovem gradu.

Posrečilo se jim je, da so ga dobili v pest z vsemi sodrugi. Uklenili so jih in gnali najbrže h kakemu mogočnemu plemenitniku, da bi jih ta kaznoval.

Ljudstvo je bilo tako razburjeno nad njimi, da je vpilo, pripeljavši jih v sedanjo peško okolico: „Križajte jih, križajte!“ Zato se imenuje ta grad in vas, ki se nahajata tu: „Križate“. Nekoliko naprej od todi so pa rekli: „Pecite jih“. Od tod ime vasi, ki stoji ondi: „Peče“.

Ko so prišli ž njimi v moravško dolino, dejali so: „Derite jih“. Vsled tega se nazivlje selo, katero je tu postavljeno: „Drtija“.

Ne daleč proč od tega kraja na ravnem pa se je čulo iz ust ljudstva: „Morite jih!“ na kar so jih res pobili. Od tod sicer na nekako čuden način naslov vasi, ki je nastala tu: „Moravče“; po knjigah pa se uči o tem poslednjem imenu seveda drugače.

Koliko resnice je v tej pripovedki, naj sodi vsakdo sam.

(V moravški dolini zapisal: M. P.)

Nekoliko praznih ver z dolenskih krajev.

Redke zvezde pomenijo lepo vreme.

Stična, Višnja gora.

Kamor se vržejo lupine blagoslovljenih velikonočnih jajec, tje ne zahajajo kače.

Št. Vid pri Stični, Stična, Višnja gora.

Človek, kateri je stopil v gozdu na posebno korenino, ne more priti iz tistega gozda.

Stična.

Kjer krt rije pod streho, tam je gotovo mrlič.

Krka, Stična, Višnja gora.

Kadar je mnogo bolh, tedaj je mnogo ajde.

Stična.

V lužo vržene kosti, katere so se sku hale v žolci, zabranjujejo kvakanje žab.

Višnja gora, Št. Vid pri Stični, Stična, Krka.

Kadar se v Kraj'ni jasni — Vleci kulo pod jasli. (O slabem vremenu.)

Stična.

Kadar močerad navzdol leze, tedaj je še dolgo lepe vreme. *Št. Vid pri Stični, Krka.*

Ako ima gosenica (gabida) veliko rmenih pik po životu, takrat je dosti prosà; ako ima pa več črnih, tedaj je obilo ajde.

Stična, Krka.

(Priobčil Fr. P.)